

Theologie en Religiewetenschappen

**Tilburg School of Catholic Theology,
Tilburg University**

Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
Catharijnesingel 56
Postbus 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: 030 230 3100
Fax: 030 230 3129
E-mail: info@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q331

© 2013 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUD

Rapport over de bacheloropleiding Theologie en de masteropleidingen Theologie en Theologie en Religiewetenschappen van Tilburg University	5
Administratieve gegevens van de opleidingen	5
Administratieve gegevens van de instelling.....	6
Kwantitatieve gegevens over de opleidingen	6
Samenstelling van de commissie.....	6
Werkwijze van de commissie.....	6
Samenvattend oordeel van de commissie.....	11
Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling.....	18
Bijlagen.....	39
Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie.....	41
Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader.....	43
Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties	53
Bijlage 4: Overzicht van de programma's.....	57
Bijlage 5: Schematisch overzicht van academische vaardigheden in cursussen (bacheloropleiding Theologie).....	67
Bijlage 6: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen.....	69
Bijlage 7: Bezoekprogramma.....	75
Bijlage 8: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten.....	77
Bijlage 9: Onafhankelijkheidsverklaringen.....	79

Dit rapport is vastgesteld op 24 september 2013.

Rapport over de bacheloropleiding Theologie en de masteropleidingen Theologie en Theologie en Religiewetenschappen van Tilburg University

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO.

Administratieve gegevens van de opleidingen

Bacheloropleiding Theologie

Naam van de opleiding:	Theologie
CROHO-nummer:	56109
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	n.v.t.
Locatie(s):	Tilburg en Utrecht
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2014

Masteropleiding Theologie

Naam van de opleiding:	Theologie
CROHO-nummer:	60257
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	Parochiepastoraat, Categorieel pastoraat, Religieuze educatie
Locatie(s):	Tilburg en Utrecht
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2014

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen

Naam van de opleiding:	Theologie en Religiewetenschappen
CROHO-nummer:	60824
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	n.v.t.
Locatie(s):	Tilburg
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2014

Het bezoek van de visitatiecommissie Theologie en Religiewetenschappen aan de Tilburg School of Catholic Theology van Tilburg University vond plaats op 5 en 6 maart 2013.

Administratieve gegevens van de instelling

Naam van de instelling:	Tilburg University
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	aangevraagd

Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

De vereiste kwantitatieve gegevens over de opleidingen zijn opgenomen in Bijlage 6.

Samenstelling van de commissie

De commissie die de bacheloropleiding Theologie en de masteropleidingen Theologie en Theologie en Religiewetenschappen van Tilburg University beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. Dirk Hutsebaut (voorzitter), emeritus hoogleraar Godsdienstpsychologie aan de KU Leuven;
- Kiki Boomgaard MA, alumna van de Research Master Religious Studies aan de Universiteit van Amsterdam;
- Prof. dr. Burcht Pranger, hoogleraar Geschiedenis van het Christendom aan de Universiteit van Amsterdam;
- Prof. dr. Eibert Tigchelaar, hoogleraar Bijbelwetenschappen aan de KU Leuven;
- Prof. dr. Hans-Georg Ziebertz, hoogleraar Religiepedagogiek aan de Universiteit van Würzburg.

De commissie werd ondersteund door Kees-Jan van Klaveren MA, die optrad als secretaris. Hij schreef het rapport onder supervisie van drs. Trees Graas.

De curricula vitae van de leden van de commissie zijn opgenomen in Bijlage 1.

Werkwijze van de commissie

De beoordeling van de bacheloropleiding Theologie en de masteropleidingen Theologie en Theologie en Religiewetenschappen van Tilburg University was onderdeel van een clusterbeoordeling. In het kader van deze clustervisitatie worden in de periode tussen oktober 2012 en juli 2013 dertig theologische en religiewetenschappelijke opleidingen van tien verschillende instellingen beoordeeld. De commissie hield haar formele startvergadering in twee sessies: voor de ene helft van de commissie direct voorafgaand aan het bezoek aan de Universiteit van Amsterdam (op 8 oktober); voor de andere helft direct voorafgaand aan het bezoek in Utrecht (21 november). Tijdens deze startvergaderingen werd de commissie geïnstrueerd, werden de taakstelling en werkwijze van de commissie besproken en kwam het domeinspecifieke referentiekader Theologie en Religiewetenschappen ter sprake. Dat referentiekader is opgenomen in Bijlage 2 bij dit rapport.

De commissie Theologie en Religiewetenschappen is samengesteld uit totaal twaalf commissieleden:

- Prof. dr. Dirk Hutsebaut (voorzitter), emeritus hoogleraar Godsdienstpsychologie aan de KU Leuven;
- Prof. dr. Herman Beck, hoogleraar Godsdienstwetenschap, in het bijzonder van de islam, aan Tilburg University;
- Kiki Boomgaard MA, alumna van de Research Master Religious Studies aan de Universiteit van Amsterdam;
- Ezra Delahaye MA, research master student Philosophy, Theology and Religious Studies aan de Radboud Universiteit;
- Prof. dr. Olav Hammer, hoogleraar Religiegeschiedenis aan de University of Southern Denmark;
- Prof. dr. Peter Nissen, hoogleraar Vergelijkende Godsdienstwetenschappen aan de Radboud Universiteit;
- prof. dr. Burcht Pranger, hoogleraar Geschiedenis van het Christendom aan de Universiteit van Amsterdam;
- Dr. Sipco Vellenga, Godsdienstsocioloog aan de Universiteit van Amsterdam;
- Prof. dr. Eibert Tigchelaar, hoogleraar Bijbelwetenschappen aan de KU Leuven;
- Prof. dr. Stefan Wild, emeritus hoogleraar Islamitische studies en Semitische talen aan de Universiteit van Bonn;
- Prof. dr. Henk Witte, bijzonder hoogleraar Ignatiaanse spiritualiteit aan Tilburg University;
- Prof. dr. Hans-Georg Ziebertz, hoogleraar Religiepedagogiek aan de Universiteit van Würzburg.

Voor ieder bezoek wordt op basis van eventuele belangenconflicten, expertise en beschikbaarheid een (sub)commissie samengesteld, bestaande uit vijf of zes commissieleden. Om de consistentie binnen het cluster te waarborgen, woont professor Hutsebaut als voorzitter alle bezoeken bij. Coördinator van de clustervisitatie Theologie en Religiewetenschappen is Kees-Jan van Klaveren MA, medewerker van QANU. De secretarissen van de verschillende bezoeken voeren met het oog op de continuïteit herhaaldelijk overleg met de coördinator, die tevens bij de slotvergaderingen van de locatiebezoeken aanwezig is.

Voorbereiding

Na ontvangst van de kritische reflecties controleerde de projectleider deze op kwaliteit en compleetheid. De projectleider stuurde deze door naar de deelnemende commissieleden. Deze lazen de kritische reflecties en formuleerden naar aanleiding van de inhoud vragen. De projectleider verzamelde de vragen en groepeerde deze naar onderwerp en gespreksregium.

Naast de kritische reflecties lazen de commissieleden gezamenlijk vijftien scripties per opleiding. Deze scripties werden aselekt – en in overleg met de commissievoorzitter – gekozen uit een lijst van afgestudeerden van de laatste twee voltooide studie jaren. Bij het trekken van de steekproef werden eindcijfer en afstudeerrichting als stratificatiecriteria gehanteerd. Ook werd gestreefd naar een verdeling over afstudeerrichtingen in verhouding tot het totaal aantal afgestudeerden in die richtingen.

Bezoek

Voorafgaand aan het bezoek maakte de projectleider in overleg met de commissievoorzitter en vertegenwoordigers van de opleidingen een programma voor de dagindeling. Het bezoekprogramma is in dit rapport opgenomen als Bijlage 7. Het eerste deel van het bezoek gebruikte de commissie voor een interne vergadering ter voorbereiding op de sessies met delegaties van de opleidingen. Ook werden afspraken gemaakt over de taakverdeling binnen de commissie.

Voorafgaand aan het bezoek heeft de commissie de opleidingen verzocht om gesprekspartners te selecteren. Uitgangspunt bij deze selectie was het criterium van representativiteit: de opleidingen selecteerden studenten en alumni uit verschillende studiejaar en afstudeerrichtingen en docenten met een variërende mate van senioriteit. Voorafgaand aan het bezoek werd de selectie van gesprekspartners ter goedkeuring aan de commissievoorzitter voorgelegd. Gedurende het bezoek sprak de commissie achtereenvolgens met een vertegenwoordiging van het faculteits- en departementsbestuur, studenten, docenten, leden van de opleidings- en examencommissie en alumni.

De commissie bestudeerde tijdens het bezoek bovendien het ter inzage gevraagde materiaal. Studenten en docenten werden in de gelegenheid gesteld om buiten de reguliere gesprekken met de commissie van gedachten te wisselen. Zowel een docent als een student hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Het laatste deel van het bezoek gebruikte de commissie voor een interne vergadering ter bespreking van de bevindingen. Het bezoek werd afgesloten met een openbare mondelinge rapportage van de eerste indrukken en algemene waarnemingen door de commissievoorzitter.

Rapportage

Op basis van de bevindingen van de commissie stelde de secretaris een conceptrapport op. De commissieleden die bij het bezoek aanwezig waren, werden uitgenodigd om dit rapport te becommentariëren. Na vaststelling van het conceptrapport vroeg de projectleider de betrokken faculteit om het rapport te controleren op feitelijke onjuistheden. Het commentaar van de opleidingen werd vervolgens besproken met de voorzitter en, waar nodig, met de overige commissieleden. Daarna is het rapport definitief vastgesteld.

Beslisregels

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. 6 december 2010) heeft de commissie de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen.

Voldoende

De opleiding voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

Goed

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte uit boven de gangbare basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte ver uit boven de gangbare basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld.

Samenvattend oordeel van de commissie

Dit rapport geeft de bevindingen en overwegingen weer van de commissie Theologie en Religiewetenschappen over de bacheloropleiding Theologie, de masteropleiding Theologie en de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen van Tilburg University. De commissie baseert haar oordeel op informatie uit de kritische reflecties, de bestudeerde scripties, de documenten die tijdens het bezoek ter inzage beschikbaar waren en tijdens de gesprekken verkregen inlichtingen. De commissie heeft voor de drie opleidingen zowel positieve aspecten opgemerkt als verbeterpunten gesignaleerd. Na deze tegen elkaar te hebben afgewogen, is de commissie tot het oordeel gekomen dat beide Theologie-opleidingen voldoen aan de eisen voor basiskwaliteit die de voorwaarde zijn voor heraccreditatie. Voor de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen heeft de commissie geconstateerd dat het gerealiseerde eindniveau zoals blijkt uit de masterthesen onder de maat is. Daarom komt de commissie voor deze opleiding tot een onvoldoende als algemeen eindoordeel.

Bacheloropleiding Theologie

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De bacheloropleiding Theologie beoogt studenten een volwaardige basisopleiding te bieden tot theoloog. Het is een academische opleiding van katholieke signatuur met een breed disciplinegericht onderwijsprogramma met een accent op systematische theologie, filosofie en bijbelwetenschappen. Verder onderscheidt de opleiding zich door haar accent op brontalenonderwijs in Grieks, Latijn en Hebreeuws. Studenten kunnen in Tilburg het baccalaureaat in de theologie (*Sacrae Theologiae baccalaureus*) behalen door de bacheloropleiding inclusief de minor Geloof en Cultuur te volgen, in combinatie met de dogmatische en filosofische cursussen uit de masteropleiding Theologie. Het curriculum van beide opleidingen is daartoe kerkelijk erkend door de Congregatie voor de Katholieke Opvoeding te Rome. De Tilburg School of Catholic Theology (TST) heeft ervoor gekozen om in afwijking van het domeinspecifieke referentiekader geen ruimte in de opleiding te creëren voor een zekere specialisatie en daarom ook geen eindwerkstuk te programmeren.

De commissie heeft geconstateerd dat de opleiding wat betreft doelstellingen en beoogde eindkwalificaties goeddeels aansluit bij het domeinspecifieke referentiekader, dat de relevante kennis en vaardigheden voor de afgestudeerde religiewetenschappers goed afdekt. De eindtermen relateren daarbij helder aan de Dublin Descriptoren: ze zijn geformuleerd op het juiste niveau en tonen naar het oordeel van de commissie een herkenbaar klassiek-theologisch karakter. De bacheloropleiding wijkt echter bewust af van het domeinspecifieke referentiekader door geen ruimte te bieden voor een zekere specialisatie die onder meer moet blijken uit een scriptie. De opleiding heeft deze keuze onderbouwd door specialisatie toe te schrijven aan de masteropleiding. Ook wees zij erop dat haar invulling van het brede disciplinaire profiel in combinatie met de brontalen geen ruimte meer laat voor een eindwerkstuk. De commissie vindt de keuze voor breedte begrijpelijk, maar acht het onwenselijk dat deze keuze ten koste gaat van een eindwerkstuk. Deze kritiek weegt voor de commissie echter minder zwaar dan het positieve totaaloordeel over de inhoud, het niveau en de oriëntatie van de beoogde eindkwalificaties.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het bachelorprogramma bestaat grotendeels uit verplichte vakken en biedt via minoren een keuzeruimte van 30 EC. In het eerste jaar krijgen studenten inleidingen in de belangrijkste theologische disciplines, waarna ze in het tweede en derde jaar hun kennis van deze disciplines verder uitbouwen. Verder volgen ze gedurende de hele opleiding

brontalenonderwijs. In het tweede en derde jaar volgen studenten ook zogenaamde 'rolcursussen': cursussen die afhankelijk van de studiefase van de student op tweede- of derdejaarsniveau worden afgerond. De commissie is van oordeel dat de opbouw van het programma passend is bij het brede disciplinaire model van de opleiding en dat dit programma studenten in staat stelt een voldoende academisch niveau te bereiken. De commissie oordeelt positief over het niveau dat studenten weten te bereiken in de brontalen. De commissie acht het een nadeel van het huidige programma dat het uiteenvalt in veel relatief kleine cursussen. Ook het ontbreken van een eindwerkstuk heeft naar het oordeel van de commissie nadelige gevolgen voor de samenhang van de opleiding als geheel.

Op het gebied van academische vaardigheden en eindkwalificaties heeft de opleiding een toetsplan opgesteld waaruit blijkt hoe de cursussen opbouwen naar de eindtermen. De academische vaardigheden worden gefaseerd aangeboden, oplopend van pre-academische vaardigheden met betrekking tot lezen en schrijven naar meer complexe vaardigheden als het schrijven van een essay of artikel op academisch niveau. De commissie staat positief tegenover de manier waarop de vaardigheden in het onderwijs worden geïntegreerd, maar wijst de opleiding wel op de risico's voor het academisch niveau die gedeeld onderwijs met hbo-studenten met zich mee kunnen brengen. Ook zou het schrijven van een langer (eind)werkstuk volgens de commissie een vaardigheid zijn die de overgang naar de masteropleiding kan versoepelen. Deze aandachtspunten weerhouden de commissie echter niet van een positief eindoordeel over de wetenschappelijke oriëntatie van en de borging van de eindkwalificaties in het programma van de opleiding.

De commissie heeft vastgesteld dat het programma goed studeerbaar is, maar dat de opleiding niettemin kampt met tegenvallende rendementcijfers. Een belangrijke oorzaak hiervan is volgens de commissie gelegen in het feit dat werkstukken soms pas maanden of zelfs jaren na afloop van een cursus werden ingeleverd. Studenten bouwden zo een stuwmeer aan achterstallige werkstukken op. De opleiding heeft naar het oordeel van de commissie belangrijke maatregelen in werking gezet om dit probleem te verhelpen door eenduidige deadlines in te voeren en die te bewaken. De commissie heeft de opleiding aanbevolen om in dit verband een duidelijker onderscheid aan te brengen tussen docenten, studieadviseur en examencommissie. De commissie vertrouwt erop dat de opleiding over voldoende instrumenten beschikt om de rendementen verder te verbeteren.

De commissie erkent de inhoudelijke expertise van het relatief omvangrijke docentenkorps en is positief over de toegankelijkheid van de staf voor studenten. Het is een positief punt dat ook hoogleraren onderwijs verzorgen in de bacheloropleiding. De commissie heeft goede verwachtingen van het voornemen van de opleiding om behalve nieuwe docenten ook de zittende staf BKO-certificaten te laten behalen. De opleiding kan zeker op een aantal punten verbeterd worden, maar de commissie acht de opleiding, gezien haar scherpe aandacht voor studenttevredenheid en verbetermaatregelen, goed in staat om waar nodig verbeteringen aan te brengen in de onderwijsleeromgeving.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De toetsvormen die de opleiding hanteert, sluiten goed aan op de vakinhoud en de gestelde leerdoelen. Ook wordt er genoeg en zinvol gevarieerd in toetsvorm. Uit bestudering van het cursusmateriaal bleek dat de feedback van docenten van wisselende kwaliteit is; daarom heeft de commissie de opleiding aangeraden minimumeisen te formuleren waaraan feedback dient te voldoen. De opleiding heeft toegezegd hier onmiddellijk mee aan de slag te gaan; de commissie heeft er dan ook vertrouwen in dat de feedback in de toekomst in orde zal zijn. De toetsen zijn qua niveau en inhoud aan de maat. De TST volgt het universitaire toetsbeleid; dit

zal de transparantie en consistentie van toetsing verbeteren. Omdat de commissie hierover enige zorgen heeft geuit, adviseert zij de examencommissie hiermee snel en voortvarend aan de slag te gaan.

De opleiding heeft geen eindwerkstukken, maar stelde in plaats daarvan afstudeerdossiers ter beschikking. Die dossiers bestaan uit de werkstukken die studenten schrijven ter afronding van twee cursussen. De commissie was over het algemeen tevreden over de kwaliteit van die werkstukken, maar uitte twee bedenkingen. Ten eerste was een deel van de afstudeerdossiers incompleet. De commissie maant de opleiding om zorgvuldiger om te gaan met de dossiers op basis waarvan diploma's worden verleend. Ten tweede vond de commissie dat de kwaliteit van de werkstukken weliswaar in orde was, maar dat uit de werkstukken als zodanig niet overtuigend bleek dat studenten inderdaad het beoogde eindniveau realiseren. Op basis van het bestudeerde cursusmateriaal en het toetsplan heeft de commissie toch geconcludeerd dat de beoogde eindkwalificaties inderdaad worden gerealiseerd. Wel adviseert zij de opleiding dringend om alsnog een eindwerkstuk in te voeren of op zijn minst de samenstelling van het afstudeerdossier te herzien.

Masteropleiding Theologie

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De masteropleiding Theologie beoogt studenten een driejarige academische beroepsopleiding aan te bieden. Het is een academische opleiding met een multidisciplinair theologisch profiel en kent drie beroepsgeoriënteerde uitstroomprofielen: Parochiepastoraat, Categorieel pastoraat en Religieuze educatie. Het laatstgenoemde profiel zal in het collegejaar 2014-2015 komen te vervallen, omdat dan een aparte tweejarige masteropleiding religieuze educatie van start gaat. De commissie heeft deze afstudeerrichting daarom buiten beschouwing gelaten in haar oordeelsvorming. Ten behoeve van de drie uitstroomprofielen heeft de opleiding naast eindtermen die betrekking hebben op academische houding, academische vaardigheden en vakwetenschappelijke kennis een aantal meer persoonlijk-pastorale, beroepsgeoriënteerde competenties opgenomen. De opleiding geeft toegang tot de katholieke kerkelijke ambten, maar biedt ook opleiding en vorming voor toekomstige pastoraal werkers en geestelijk verzorgers.

De commissie is van oordeel dat de opleidingsdoelen aansluiten bij het domeinspecifieke referentiekader. De eindtermen zijn duidelijk omschreven en in de zelfstudie worden ze op overtuigende wijze gerelateerd in de domeinspecifieke criteria en daarmee aan de Dublin Descriptoren. Daarmee voldoen de eindtermen wat niveau en oriëntatie betreft aan de eisen die aan een academische masteropleiding in de theologie gesteld worden. Tijdens het bezoek heeft de commissie aandacht besteed aan de verhouding tussen de wetenschappelijk georiënteerde eindtermen en de meer persoonlijk georiënteerde competenties. De opleiding heeft de commissie er in de verschillende gesprekken van overtuigd dat beide sets eindtermen in de praktijk niet met elkaar op gespannen voet staan, maar elkaar juist aanvullen.

Standaard 2: Onderrwijsleeromgeving

Het programma van de driejarige masteropleiding Theologie bestaat uit tien verplichte multidisciplinaire basis cursussen, een keuze van vijf verdiepingscursussen en een keuze uit drie uitstroomprofielen. Binnen het uitstroomprofiel volgen studenten vijf profielcursussen en lopen ze een stage. Door het multidisciplinaire karakter van de basis cursussen en verdiepingscursussen onderscheidt de opleiding zich van het monodisciplinaire cursusaanbod op bachelorniveau. De studie wordt afgesloten met het schrijven van een masterthesis.

De commissie heeft vastgesteld dat het programma een duidelijke opbouw en samenhang vertoont en studenten in staat stelt om zowel het academische masterniveau te bereiken als zich gedegen voor te bereiden op het beroepenveld waartoe zij worden opgeleid. Wel constateerde de commissie dat de overgang tussen bachelor- en masteropleiding niet duidelijk gemarkeerd is; zij adviseert de opleiding om dit alsnog te doen door invoering van een bacheloreindwerkstuk en/of een harde knip tussen beide opleidingen. Deze overweging neemt niet weg dat de commissie in algemene zin een positieve indruk heeft van de opbouw van het masterprogramma. De commissie heeft positief geoordeeld over het voornemen van de opleiding om groepssupervisie te behouden voor de opleiding door de supervisiegroepen van beide pastorale uitstroomprofielen samen te voegen.

De commissie herkent de masteropleiding Theologie als een solide opleiding tot academisch gevormd theoloog. De opleiding geeft studenten een hermeneutische houding mee die zowel nuttig is uit het oogpunt van academische vorming als voor de latere beroepspraktijk. De opleiding blijkt in de praktijk ook goed toegang te verlenen tot de beoogde pastorale beroepen.

Op basis van de kritische reflectie, gesprekken en het bestudeerde cursusmateriaal is de commissie tot de conclusie gekomen dat het masterprogramma goed studeerbaar is en geen al te zware studielast kent. Dat studenten desondanks vertraging oplopen of soms zelfs hun studie stilzwijgend beëindigen, komt voornamelijk voort uit het feit dat studenten moeite blijken te hebben met de afronding van hun masterthesis. De opleiding heeft inmiddels enkele maatregelen genomen: zo is een maximale omvang van de masterthesis vastgesteld en is een verplicht thesisseminar ingeroosterd. De commissie acht deze maatregelen adequaat om de afronding van de scriptie beter te stroomlijnen en verwacht de komende jaren hogere rendementen en minder uitval.

De commissie is onder de indruk van de omvang van de staf en het aantal expertisegebieden dat met die staf gedekt wordt. Op basis van de cursusmaterialen en gesprekken concludeert de commissie dat binnen de masteropleiding ook een duidelijke samenhang bestaat tussen het onderwijs en eigen onderzoek van docenten. Al met al heeft de commissie een positief beeld gekregen van de onderwijsleeromgeving van de opleiding. Zij heeft enkele verbeterpunten benoemd, maar vertrouwt erop dat de opleiding hier adequaat op zal reageren – voor zover de opleiding dat al niet gedaan heeft.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De toetsvormen die de opleiding hanteert, sluiten helder aan op de leerdoelen, die ook duidelijk gekoppeld zijn aan de eindtermen van de opleiding. Ook wordt er genoeg en zinvol gevarieerd in toetsvorm. Uit een steekproefsgewijze bestudering van het cursusmateriaal bleek dat de kwaliteit van leerdoelen en de toetsing daarvan niet bij alle vakken op orde is. De commissie adviseert de examencommissie om blijvend aandacht te besteden aan de vraag of alle leerdoelen van cursussen ook daadwerkelijk getoetst worden. De TST volgt het universitaire toetsbeleid; dit zal de transparantie en consistentie van toetsing verbeteren. Omdat de commissie hierover enige zorgen heeft geuit, adviseert zij de examencommissie hiermee snel en voortvarend aan de slag te gaan. De commissie heeft er vertrouwen in dat de toegenomen aandacht voor toetsbeleid op korte termijn een positief effect heeft op de kwaliteit en transparantie van toetsing binnen de opleiding.

De masteropleiding Theologie wordt afgesloten met een masterthesis. De opleiding heeft voor de beoordeling van de thesis criteria opgesteld, op basis waarvan voor elke scriptie een beoordelingsverslag wordt opgesteld. Uit lezing van de scripties bleek dat de

beoordelingsformulieren een goed inzicht boden in de totstandkoming van het eindoordeel. Op één uitzondering na week de beoordeling van de commissie niet veel af van de beoordeling door de opleiding. In dat geval leek sprake van een ‘genade-zesje’. Ook had de commissie haar vraagtekens bij de beoordelingsprocedure waarin bij onenigheid tussen eerste en tweede lezer een derde lezer zonder enig overleg het definitieve cijfer kan vaststellen. Deze aandachtspunten nemen echter niet weg dat de commissie alles overwegende van oordeel is dat de beoogde eindkwalificaties in voldoende mate worden gerealiseerd.

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen is een breed masterlabel waarbinnen Tilburg University echter voor slechts één programma opnieuw accreditatie aanvraagt: het eenjarige masterprogramma Christianity and Society. Het masterprogramma Christianity and Society richt zich op twee doelgroepen: studenten met een niet-theologisch bachelor- of masterdiploma verwerven de competentie van inzicht in de onderlinge relatie en interactie tussen christendom en samenleving, terwijl studenten met een vooropleiding in de theologie of religiewetenschappen hun theologische en sociaalwetenschappelijke competenties kunnen verbreden door studie van de relatie van christendom met maatschappelijke ontwikkelingen en probleemgebieden.

De commissie is van oordeel dat de eindtermen goed aansluiten bij de Dublin Descriptoren en dat de zelfstudie overtuigend duidelijk maakt dat de opleiding ook aansluit bij de eisen die het domeinspecifieke referentiekader stelt. Op basis hiervan stelt de commissie vast dat de eindtermen van de opleiding qua niveau en oriëntatie voldoen aan de eisen die gesteld worden aan een academische masteropleiding in de theologie en religiewetenschappen.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het eenjarige masterprogramma Christianity and Society bestaat uit drie verplichte inleidende cursussen (‘fundamentals’), een keuze van ten minste drie uit vier keuzevakken (‘in dialogue with’) en een thesisseminar. Het programma wordt afgerond met een masterthesis (samen met het seminar ‘in conclusion’). De commissie is van oordeel dat het programma overzichtelijk is opgebouwd, maar relatief weinig keuzeruimte biedt, waardoor opties als een verblijf in het buitenland of een stage niet erg aantrekkelijk zijn voor studenten. De commissie heeft vastgesteld dat enkele cursussen te inleidend van aard zijn voor cursussen op masterniveau. Dit is volgens de commissie een effect van het feit dat de opleiding relatief open instroomeisen heeft geformuleerd. De opleiding is van plan om een premasterprogramma in te voeren. De commissie gaat ervan uit dat deze premaster een positief effect zal hebben op het niveau van deze cursussen. Gelet op deze voorgenomen verbetering en het feit dat het niveau van de overige cursussen in de opleiding wel van passend niveau is voor een masterprogramma, concludeert de commissie dat het niveau van het programma als geheel voldoende is.

De commissie heeft op basis van gesprekken en cursusmateriaal geconcludeerd dat de academische vorming in het cursorisch deel van de opleiding op orde is. Studenten wordt een hermeneutische houding aangeleerd die passend is voor een masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen. De commissie is echter kritisch over het feit dat de aangeleerde methoden vaak niet samenvallen met het gebruik van methoden in de masterscriptie. Studenten kunnen methoden die zij eerder elders aangeleerd hebben, inzetten in het schrijven van de masterscriptie. De commissie is echter van oordeel dat de oorzaak van dit probleem

niet in het programma ligt, maar in de ruimte die de opleiding studenten biedt om andere dan de in het programma aangeleerde methoden te gebruiken in hun afstudeeronderzoek.

De commissie heeft op basis van de kritische reflectie, gesprekken en cursusmaterialen geconcludeerd dat het programma goed studeerbaar is. Mede dankzij het thesisseminar lijken studenten er goed in te slagen om binnen de tijd of met minimale uitloop het programma af te ronden. Hoewel het programma pas sinds 2010 wordt aangeboden, zijn ook de eerste resultaten op de arbeidsmarkt veelbelovend. De commissie concludeert dat zij met betrekking tot de onderwijsleeromgeving enkele duidelijke verbeterpunten geformuleerd heeft, maar dat stelt niettemin vast dat het programma, de ruime personele bezetting en de voorzieningen het voor instromende studenten mogelijk maken om de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Het masterprogramma Christianity and Society beschikt over een uitgewerkt toetsplan. Voor alle cursussen zijn einddoelen geformuleerd en passende toetsvormen gekozen. Ook is uitgewerkt hoe de toetsen van de cursussen de eindtermen afdekken. Wel heeft de commissie vastgesteld dat enkele cursussen niet het niveau halen dat binnen een masteropleiding van cursussen verwacht mag worden. De TST volgt het universitaire toetsbeleid; dit zal de transparantie en consistentie van toetsing verbeteren. Omdat de commissie hierover enige zorgen heeft geuit, adviseert zij de examencommissie hiermee snel en voortvarend aan de slag te gaan. De commissie heeft er vertrouwen in dat de toegenomen aandacht voor toetsbeleid op korte termijn een positief effect heeft op de kwaliteit en transparantie van toetsing binnen de opleiding.

Het masterprogramma Christianity and Society wordt afgesloten met een masterthesis. De commissie heeft alle acht theses bestudeerd die tot nog toe binnen het programma geschreven zijn. Van deze acht zijn naar het oordeel van de commissie twee scripties onvoldoende. Een terugkerend probleem bij meerdere scripties is dat herhaaldelijk sociaalwetenschappelijke methoden en technieken gebruikt werden die tijdens de masteropleiding niet zijn aangeleerd en door de scriptiebegeleiders ook niet zijn getoetst. Ook was bij meerdere scripties de vraagstelling niet concreet genoeg of werd zij niet goed geoperationaliseerd in de verdere uitwerking. De commissie is op grond van deze geconstateerde problemen en het feit dat een kwart van de scripties volgens de commissie onder de maat is, tot de conclusie gekomen dat het eindniveau van het masterprogramma Christianity and Society onvoldoende wordt gerealiseerd.

De commissie beoordeelt de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Theologie:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Theologie:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

Algemeen eindoordeel voldoende

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende

Algemeen eindoordeel onvoldoende

De voorzitter en de secretaris van de commissie verklaren hierbij dat alle leden van de commissie kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 24 september 2013

Prof. dr. Dirk Hutsebaut
voorzitter

Kees-Jan van Klaveren MA
secretaris

Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

1.1 Bevindingen

1.1.1 Domeinspecifiek referentiekader

Voorafgaand aan de clustervisitatie hebben de deelnemende instellingen, verenigd in het Disciplineoverlegorgaan Godgeleerdheid (DGO), een domeinspecifiek referentiekader opgesteld. Dat kader is opgenomen als Bijlage 2. De commissie kan zich goed vinden in het referentiekader. Het omschrijft dat de opleidingen op het gebied van theologie en religiewetenschappen in Nederland een verscheidenheid aan structuren en doelstellingen bieden. Een belangrijk onderscheid is dat tussen de religiewetenschappelijke en theologische opleidingen. Na de vorige onderwijsvisitatie heeft een aantal belangrijke ontwikkelingen plaatsgevonden. Zo is het religiewetenschappelijke accent versterkt en zijn veel opleidingen in grotere, veelal geesteswetenschappelijke eenheden ingekaderd. Een groot aantal masterprogramma's is geherstructureerd en ondergebracht in zogenaamde 'brede labels'. Voor theologische curricula inclusief ambtsopleiding is de maximale studieduur verkort tot zes jaar en wordt kennis van de brontalen niet meer als vooropleidingseis gehanteerd.

De domeinspecifieke criteria die in het referentiekader zijn weergegeven, zijn gebaseerd op de Dublin descriptor en buitenlandse referentiekaders, met name de *benchmarks* van de Quality Assurance Agency voor Theology and Religious Studies. De opleidingen hebben als doel studenten op te leiden tot een elementair wetenschappelijk (bachelor-), dan wel een meer specialistisch wetenschappelijk (master)niveau op het gebied van het object van de studie. De meeste masteropleidingen duren één jaar, research masters hebben een studieduur van twee jaar, en theologische masteropleidingen die tevens ambtsopleiding zijn kennen een studieduur van drie jaar.

Wegens het brede spectrum van opleidingen in deze clustervisitatie heeft het DGO gekozen voor een referentiekader dat niet prescriptief van aard is, maar veel ruimte geeft aan opleidingen voor eigen keuzes en accenten. De criteria zijn generiek en kunnen per opleiding verder worden ingevuld. Ze bieden een heldere vertaling van de Dublin descriptor en worden gerubriceerd voor de opleidingstypen 'bachelor religiewetenschappen', 'bachelor theologie' en 'master theologie en religiewetenschappen'. Binnen de laatste categorie gelden er specifieke eisen en profielen voor de opleidingen die opleiden tot een kerkelijk ambt, opleidingen op het gebied van geestelijke verzorging (de accreditatie-eisen van de Vereniging van Geestelijke Verzorger bij Zorginstellingen), en educatieve opleidingen. De Tilburg School of Theology is bij de inrichting van haar opleidingen gebonden aan de apostolische constitutie *Sapientia Christiana*, die als kader dient voor kerkelijk opgerichte en/of kerkelijk erkende katholieke theologische faculteiten overal ter wereld.

1.1.2 Profiel van de opleidingen

Alle opleidingen kenmerken zich volgens de kritische reflectie door hun katholieke signatuur. De bachelor- en masteropleidingen Theologie zoeken aansluiting bij de internationaal erkende canonieke graad Sacrae Theologiae Baccalaureus (STB). In de kritische reflectie wordt aangegeven dat om aan de eisen van die graad te voldoen, de bacheloropleiding een breed disciplinegericht programma met weinig vrije keuzeruimte heeft. De opleiding profileert zich verder als 'klassieke' opleiding door te kiezen voor verplicht brontaalonderwijs. De opleiding is volgens de kritische reflectie een volwaardige basisopleiding tot theoloog.

In de kritische reflectie wordt de masteropleiding Theologie omschreven als een academische beroepsopleiding in katholieke theologie. De opleiding kiest voor een multidisciplinaire aanpak met het oog op integratie van disciplines in de beroepspraktijk. De opleiding kent op dit moment drie afstudeerrichtingen: parochiepastoraat, categoriaal pastoraat en religieuze educatie. Doel is om de richting Religieuze Educatie te verzelfstandigen tot aparte tweejarige masteropleiding.

De commissie herkent het klassieke theologische profiel met accent op brontalen van zowel de bachelor- als de masteropleiding Theologie en spreekt haar waardering uit voor deze profilering, die inmiddels uniek is in Nederland. De commissie heeft respect voor de consciëntieuze wijze waarop dit profiel binnen de Tilburg School of Catholic Theology gehandhaafd wordt.

Na een herindeling vormt het masterprogramma Christianity and Society het enige programma binnen het brede label van de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen waarvoor Tilburg University heraccreditatie aanvraagt. Het programma stelt zich ten doel om de dialoog en wisselwerking tussen christendom en samenleving te bestuderen en te bevorderen. Het programma is bedoeld als zinvolle afstudeerrichting voor die bachelorstudenten die niet geïnteresseerd zijn in de driejarige beroepsopleiding. De opleiding is expliciet internationaal gericht, en is ook toegankelijk voor studenten met een andere academische bacheloropleiding.

Ook in dit masterprogramma herkent de commissie de katholiek-theologische profilering. De commissie heeft er waardering voor dat de Tilburg School of Catholic Theology met deze opleiding studenten een eenjarig masterprogramma biedt.

1.1.3 Eindkwalificaties

De bacheloropleiding Theologie zoekt grotendeels aansluiting bij de op de Dublin Descriptoren gebaseerde DGO-eindtermen, maar wijkt daar op enkele punten van af. Zo zoekt de opleiding explicieter dan de DGO-eindtermen aansluiting bij de leervaardigheden (Dublin Descriptor 5). Anderzijds kiest de instelling ervoor om geen eindtermen te formuleren op het gebied van beroepsoriëntatie of specialisatie. De eindtermen zijn opgedeeld in vijf categorieën: academische houding, intellectuele vermogens, vakwetenschappelijke kennis, praktisch-intellectuele vaardigheden en talen(kennis).

Tijdens het bezoek heeft de commissie haar bezorgdheid uitgesproken over de afweziging van de opleiding om geen specialisatie en geen eindwerkstuk voor de opleiding in te voeren. De verantwoordelijken voor de opleiding voerden aan dat zij best een bachelorwerkstuk zouden willen overwegen, maar geen ruimte ziet in het curriculum. De commissie is van oordeel dat de opleiding zichzelf daarmee in een achterstandspositie heeft gebracht ten opzichte van de andere Nederlandse academische bacheloropleidingen Theologie.

De masteropleiding Theologie is opgebouwd uit drie profielen (Parochiepastoraat, Categorieaal Pastoraat en Religieuze Educatie), elk met een eigen set aan specifieke doelstellingen. De drie profielen delen wel zeven eindtermen. Naast drie brede academische eindtermen – academische houding, algemene academische vaardigheden en vakwetenschappelijke kennis – beschikken afgestudeerden over vier domeinspecifieke competenties:

- de afgestudeerde is in staat om de christelijke geloofstraditie te verstaan en te vertolken in het licht van het levensverhaal van mensen en gemeenschappen in de huidige samenleving en cultuur (hermeneutische en communicatieve competenties);
- de afgestudeerde is in staat de eigen persoon in te zetten om mensen en gemeenschappen te begeleiden bij hun zoektocht naar en vormgeving aan de zin van het leven en in het Godsmysterie dat daarin schuil gaat (mystagogische en spirituele competenties);
- de afgestudeerde is in staat om de christelijke traditie present te stellen in samenleving en cultuur met het oog op hun evangelisatie en verdergaande humanisering (missionaire en diaconale competenties);
- de afgestudeerde is op initiële wijze bekwaam om leiding te geven, om besluiten te nemen, te motiveren en communiceren, om samen te werken, om beleidsmatig, procesmatig en projectmatig te werken, om kritisch te reflecteren op eigen handelen en om geloof en werk te integreren (professionele competenties).

Tijdens het bezoek heeft de commissie de vraag gesteld hoe de meer persoonsgeoriënteerde competenties zich verhouden tot de academische eindtermen van de opleiding. Vanuit de opleiding werd betoogd dat bewust is gekozen voor deze twee categorieën van eindtermen, om zo invulling te geven aan het profiel van een academische beroepsmaster. Op basis van gesprekken met het management en docenten heeft de commissie zich ervan laten overtuigen dat de nadruk op competenties, ook die op het terrein van spiritualiteit, geen afbreuk hoeven te doen aan het academische karakter van de opleiding. De commissie is dan ook van oordeel dat de eindtermen inderdaad passend zijn bij het profiel van de opleiding. Wel adviseert zij de opleiding om de competenties zo te formuleren dat ze ook op hun academisch gehalte te toetsen zijn.

Het masterprogramma Christianity and Society heeft volgens de kritische reflectie de Dublin Descriptoren als kapstok gebruikt voor de eigen eindtermen. Ook met de later geformuleerde DGO-eindtermen ziet de instelling een goede aansluiting. Afgestudeerden moeten beschikken over kennis, inzichten en probleemoplossende vermogens op het terrein van de interactie tussen christendom en samenleving; verder zijn ze in staat om hun kennis, inzicht en probleemoplossende vermogens in te zetten in nieuwe en onbekende contexten gerelateerd aan hun studieterrein. Ze dienen te beschikken over dialogische vaardigheden en de vermogens om kennis, inzichten, waarden en normen van religie, tradities, wetenschap en cultuur te integreren. Afgestudeerden zijn verder in staat om hun kennis en bevindingen, alsmede de bijbehorende onderbouwing, over te dragen op zowel een specialistisch als een algemeen publiek. Ten slotte zijn ze in staat om een vervolgstudie met een grotendeels zelfgestuurd karakter aan te gaan.

De commissie heeft vastgesteld dat de eindtermen van het masterprogramma Christianity and Society inderdaad aansluiten bij zowel de Dublin Descriptoren als de DGO-eindtermen.

1.1.4 Niveau en oriëntatie

In de kritische reflectie staat dat de bacheloropleiding een volwaardige basisopleiding tot theoloog vormt, maar dat specialisatie wordt opgedaan in de masteropleidingen. De disciplinaire benadering van de bacheloropleiding bereidt voor op de interdisciplinaire

benadering van de masteropleiding Theologie. Binnen het masterprogramma Christianity and Society zijn twee doelgroepen te onderscheiden: studenten met een niet-theologisch bachelor- of masterdiploma verwerven de competentie van inzicht in de onderlinge relatie en interactie tussen christendom en samenleving, terwijl studenten met een theologische of religiewetenschappelijke achtergrond hun theologische en sociaalwetenschappelijke competenties kunnen verbreden door studie van de relatie van christendom met maatschappelijke ontwikkelingen en probleemgebieden.

De bacheloropleiding kent geen specialisatie, en rust eerder toe tot een academische masteropleiding in de theologie dan tot een concreet beroepenveld – met uitzondering van de studenten die een minor religieuze educatie volgen. De masteropleiding Theologie is een academische beroepsopleiding, die opleidt tot pastorale functies. Het masterprogramma Christianity and Society ten slotte is geen beroepsspecifieke opleiding, maar wil studenten breed inzetbare competenties bijbrengen op het terrein van christendom en samenleving.

De commissie bevestigt dat de verschillen in niveau en oriëntatie van de verschillende opleidingen tot uiting komen in de doelstellingen en eindtermen. Qua niveau acht zij de doelstellingen en eindtermen passend voor academische opleidingen.

1.2 Overwegingen

Alle opleidingen die ter beoordeling voorliggen, zoeken wat betreft doelstellingen en beoogde eindkwalificaties aansluiting bij het domeinspecifieke referentiekader. Naar oordeel van de commissie dekt dat kader de relevante kennis en vaardigheden voor de afgestudeerde theologen goed af.

Van de verschillende eindtermen is per opleiding duidelijk omschreven hoe ze relateren aan de Dublin Descriptoren, waardoor ze wat betreft niveau en oriëntatie binnen het kwalificatieraamwerk passen. Het onderscheid tussen de eindtermen van de bachelor- en masteropleiding is daarbij helder. De beoogde eindkwalificaties beantwoorden volgens de commissie dan ook aan de domeinspecifieke eisen. Ze zijn geformuleerd op het juiste niveau en tonen een klassiek-theologische profilering.

Voor de bacheloropleiding betreurt de commissie de keuze om af te wijken van het domeinspecifieke kader op het punt van enige theologische specialisatie die onder meer zal blijken uit het schrijven van een bachelorwerkstuk. Daarmee zondert de Tilburg School of Theology zich in dit opzicht af van een landelijke ontwikkeling naar toenemende zelfstandigheid van bacheloropleidingen die al meerdere jaren gaande is. De commissie adviseert de faculteit om zich opnieuw op deze keuze te bezinnen. De keuze om geen eindwerkstuk te programmeren weegt niet door in het oordeel van de commissie op standaard 1, omdat de eindtermen en doelstellingen op niveau zijn en passend voor de opleiding.

1.3 Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: de commissie beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding Theologie: de commissie beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting:

De inhoud en vormgeving van het programma stelt de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

2.1 Bevindingen

In dit hoofdstuk over de onderwijsleeromgeving wordt onderzocht of programma, personeel en voorzieningen het mogelijk maken om de beoogde eindkwalificaties te realiseren. Aspecten die achtereenvolgens aan de orde komen zijn: de opbouw en samenhang van de curricula, de professionele en wetenschappelijke oriëntatie, de instroom en het rendement, studeerbaarheid en studielast, wetenschappelijk personeel, studiebegeleiding en voorzieningen en kwaliteitszorg. Alle opleidingen worden zowel in voltijd als deeltijd aangeboden; de programma's voor deeltijd- en voltijdstudenten zijn identiek. Het oordeel van de commissie over de deeltijdprogramma's zal alleen expliciet vermeld worden voor zover dat oordeel afwijkt van dat over de voltijdprogramma's.

Vermeldenswaardig is verder nog dat de Tilburgse opleidingen verdeeld zijn over twee locaties: het onderwijs kan zowel in Tilburg als in Utrecht gevolgd worden. De commissie bezocht de Utrechtse locatie van de faculteit. De specifieke lokale voorzieningen behoeften niet door deze commissie te worden getoetst; daarom zullen de effecten van de dubbele locatie in onderstaande bevindingen over de onderwijsleeromgeving slechts aan bod komen voorzover zij relevant zijn voor een goed begrip van de inrichting van het onderwijs en/of het oordeel van de commissie daarover.

2.1.1 Opbouw en samenhang van het bachelorcurriculum

Het bachelorprogramma omvat 180 EC en bestaat uit 35 verplichte vakken (150 EC) en een minor naar keuze (30 EC). Voor studenten die elders al een hbo- of wo-bachelordiploma hebben behaald, is er een verkort bachelorprogramma. Het verkorte programma omvat 144 EC en telt 33 verplichte vakken.

In het eerste jaar krijgen studenten inleidingen in de belangrijkste theologische disciplines; de samenhang tussen de disciplines komt aan bod in de eerstejaarscursus Theologische werkplaats. In de twee daarop volgende jaren volgt voor vijf disciplines een nadere verdieping. Deze verdiepende tweede- en derdejaarsvakken (in totaal 66 EC) worden aangeboden in wat de kritische reflectie omschrijft als 'rolcursussen'. Afhankelijk van de fase waarin studenten zich bevinden, kunnen zij deze vakken op tweede- of derdejaarsniveau afronden. Volgens de kritische reflectie wordt vooral gedifferentieerd in het vermogen van studenten om kritiek en zelfkritiek te ontwikkelen en kennis en inzicht toe te passen.

Daarnaast volgen studenten gedurende de hele opleiding onderwijs in brontalen. In de kritische reflectie wordt uitgelegd dat bewust gekozen is voor een spreiding over de hele opleiding, om zo te voorkomen dat het eerste jaar volledig gevuld zou zijn met brontaalonderwijs. Schematisch ziet dit alles er als volgt uit:

1 ^e semester	Grieks 1 (3) U10028	Theol werkplaats I (3) U10029	Bijbelweten- schappen (6) U10030	Kerk- en theologie- geschiedenis (6) U10031	Geschiedenis van de filosofie (6) U10032	Religie- wetenschap (6) U10033
2 ^e semester	Grieks 2 (3) U10034	Hebr 1 (3) U10035	Fundamen- tele theologie en dogmatiek (6) U10036	Moraaltheo- logie en Spiritualiteit (6) U10037	Systematische filosofie (6) U10038	Praktische theologie (6) U10039
3 ^e semester	Grieks 3 (3) U10074	Hebr 2 (3) U10075	Rolcursus (2x 33 = 66)			Vrije keuze- ruimte (30)
4 ^e semester	Latijn 1 (3) U20023	Hebr 3 (3) U10076				
5 ^e semester	Latijn 2 (3) U20047	Judaïca: inleiding (3) U20025				
6 ^e semester	Latijn 3 (3) U20048	Judaïca: tekst-lez.(3) U20026				

Bachelor 180 EC: Structuur van het programma

Tijdens het bezoek heeft de commissie met studenten en docenten gesproken over het programma. De commissie was – gelet op het relatief lage aantal EC's - onder de indruk van het niveau van beheersing dat studenten tijdens hun studie opdoen in de brontalen Grieks, Hebreeuws en Latijn. De commissie onderschrijft de keuze van de opleiding om het onderwijs in brontalen over drie jaar te spreiden. De andere vakken representeren de breedte aan theologische disciplines die kenmerkend zijn voor de benadering van de Tilburg School of Catholic Theology.

Nadeel van deze keuze voor een breed onderwijsprogramma is volgens de commissie echter dat het programma grotendeels bestaat uit een veelheid aan kleine vakken. Studenten van de opleiding gaven aan dat zij door al die kleine vakken wel ruimte voor verdieping misten. Een deel van de studenten zoekt die verdieping in de minoren Geloof en Cultuur en Christelijke Spiritualiteit, waar wel drie cursussen van grotere omvang zijn geprogrammeerd (9 EC). Op die minoren na kent het programma slechts één cursus van 9 EC, Theologische godsleer en

christologie. De commissie is van oordeel dat het programmeren van meer grotere vakken de mogelijkheden tot verdieping ten goede zou komen. De opbouw in het programma zou verder nog versterkt kunnen worden door de rolcursussen af te schaffen of op zijn minst duidelijker uit te werken wat de eindtermen zijn voor studenten die een cursus op tweede- of op derdejaarsniveau volgen.

Zorgelijker vindt zij echter dat de opleiding geen bachelorwerkstuk geprogrammeerd heeft. Gevraagd naar de afwegingen hiertoe gaf het management van de opleiding aan dat ook hier de keuze voor breedte aan theologische disciplines voorrang had gekregen op de optie om het programma af te sluiten met een bachelorwerkstuk. De commissie adviseert de opleiding om zich op deze keuze opnieuw te bezinnen: het eindwerkstuk markeert de afronding van het programma en benadrukt in die zin ook de samenhang van het geheel.

2.1.2 Opbouw en samenhang van de mastercurricula

De Tilburg School of Catholic Theology telt een driejarige masteropleiding Theologie en een eenjarig masterprogramma Christianity and Society.

De masteropleiding Theologie omvat 180 EC en is opgebouwd uit tien basiscursussen (60 EC), een keuze uit de uitstroomprofielen Parochiepastoraat, Categorieel pastoraat en Religieuze educatie (30 EC stage, 30 EC profielcursussen), vijf verdiepingcursussen (30 EC) en een masterthesis (30 EC). Het uitstroomprofiel Religieuze educatie zal vervallen met de komst van de educatieve masteropleiding in 2013-2014. In het eerste jaar volgen de studenten de tien basiscursussen. In de kritische reflectie wordt benadrukt dat alle cursussen een multidisciplinair karakter hebben, omdat aan elke cursus tenminste twee theologische disciplines zijn gekoppeld. Daarmee onderscheiden de cursussen zich van het monodisciplinaire aanbod op bachelorniveau. De thematieken van de cursussen zijn afgestemd op de uitstroomprofielen.

In het tweede jaar maken studenten een keuze uit de eerdergenoemde uitstroomprofielen. Het uitstroomprofiel Parochiepastoraat leidt studenten op tot kandidaten voor de gewijde kerkelijke bedieningen. Zij volgen onder meer cursussen over de systemische context van parochiepastoraat, over parochiecatechese en gedragscodes en huwelijksrecht. Het uitstroomprofiel Categorieel pastoraat leidt studenten op tot geestelijk verzorgers in bijvoorbeeld de krijgsmacht of zorginstellingen. Zij volgen onder meer cursussen over de systemische context van categorieel pastoraat, antropologie en psychopathologie, en ethiek en canoniek recht.

Binnen het uitstroomprofiel volgen studenten vijf profielcursussen en lopen ze een stage. In de kritische reflectie staat dat de opleiding ernaar streeft om cursussen en stage nadrukkelijker te integreren. Op dit moment worden twee profielcursussen in meerdere uitstroomprofielen aangeboden. Voor de stage ontvangen studenten, naast stagebegeleiding door een plaatselijke werkbegeleider, ook individuele en groepssupervisie. De faculteit is van plan om vanaf cursusjaar 2013-2014 de supervisiegroepen van beide pastorale uitstroomprofielen samen te voegen, in verband met het beperkte aantal studenten.

In het derde jaar volgen studenten een verplichte methodische cursus; daarnaast kiezen zij ten minste twee cursussen uit een van de vier 'disciplinekoppelingen' (inhoudelijk en methodisch samenhangende cursussen). De resterende twee cursussen kunnen gekozen worden uit de disciplinekoppelingen – of daarbuiten, mits de cursussen disciplinair verdiepend of aan het uitstroomprofiel gerelateerd zijn. De studie wordt vervolgens afgesloten met het schrijven van een masterthesis.

Uit gesprekken met het management en met studenten bleek dat door het ontbreken van een bachelorwerkstuk en/of een harde knip tussen bachelor- en masteropleiding het begin van de masteropleiding als rommelig wordt ervaren. Studenten moeten ook wennen aan het niveau, dat duidelijk hoger ligt dan in de bacheloropleiding. De commissie adviseert om de overgang tussen beide opleidingen duidelijker te markeren.

De commissie heeft door de kritische reflectie en gesprekken met studenten en docenten van de opleiding een goede indruk gekregen van de programmatische opbouw en samenhang. Zij is van oordeel dat het programma een heldere en evenwichtige opbouw heeft, waarin zowel het academisch-theologische als het beroepsopleidende profiel goed tot zijn recht komt. De commissie is met de opleiding van mening dat de samenvoeging van de supervisiegroepen een goede strategie is om – gegeven de lage instroomcijfers – studenten in beide uitstroomprofielen tijdens hun stage te blijven voorzien van groepssupervisie.

Het masterprogramma *Christianity and Society* telt 60 EC en bestaat uit drie verplichte cursussen (18 EC), een keuze van ten minste drie van de vier keuzevakken (het vierde vak is in te vullen met een mastercursus elders naar keuze, mits aansluitend op de studie) (24 EC), een thesisseminar (3 EC) en een masterthesis (15 EC).

Het programma valt uiteen in drie delen. In het eerste blok volgen studenten drie verplichte inleidende cursussen ('fundamentals'). In het tweede blok kunnen studenten in totaal vier verdiepende vakken van het eigen masterprogramma volgen ('in dialogue with'), of één van die cursussen vervangen voor een externe mastercursus naar keuze. In het derde blok ten slotte volgen de studenten het thesisseminar en schrijven ze hun masterthesis ('in conclusion').

Op basis van de kritische reflectie en de gesprekken met studenten en docenten kwam de commissie tot de conclusie dat het programma overzichtelijk is opgebouwd, maar wel uit relatief kleine cursussen (6 EC) bestaat. Dat beperkt de mogelijkheden tot verdieping. Verder biedt het programma weinig vrije keuzeruimte, waardoor opties als een verblijf in het buitenland weinig aantrekkelijk zijn voor studenten.

De commissie heeft kennis genomen van de opzet van alle cursussen zoals beschreven in de elektronische studiegids. Tijdens het bezoek heeft de commissie ook al het beschikbare materiaal van enkele mastercursussen bestudeerd. De commissie was kritisch over de 'fundamental'-cursus 'Sources and History of Christianity'. Zij achtte de cursus zowel qua literatuur als qua opzet eerder op het niveau van een derdejaarscursus uit de bacheloropleiding. Ook de 'in dialogue with'-cursus 'The Arts and the Sciences' was de commissie te inleidend van aard, met als resultaat dat de eindwerken voor deze cursus geen heldere probleemstelling bevatten. Op basis van deze bevindingen acht de commissie een deel van de cursussen te inleidend voor cursussen op masterniveau. Zij raadt de opleiding aan de inhoudelijke opzet van deze cursussen te heroverwegen. De overige cursussen voldeden wel aan het niveau dat van mastercursussen verwacht mag worden.

2.1.3 Wetenschappelijke oriëntatie

Volgens de kritische reflectie biedt de bacheloropleiding Theologie een volwaardige basisopleiding tot theoloog. Verdere specialisatie ziet de kritische reflectie vooral als een doelstelling voor de masteropleidingen. In die basisopleiding worden studenten ingeleid in alle klassieke theologische disciplines. De academische vaardigheden worden gefaseerd aangeboden: in het eerste jaar wordt na toetsing van preacademische vaardigheden een begin gemaakt met de opbouw van academische vaardigheden. Voorbeelden hiervan zijn 'een

wetenschappelijk argument volgen en zelf opzetten' en 'vruchtbaar samenwerken'. In het tweede en derde jaar van de opleiding volgen meer complexe vaardigheden, zoals 'beoordelen waar de grenzen liggen van eigen kennis en inzicht' en 'een essay, artikel of rapport te schrijven op academisch niveau'. De opleiding hanteert een schema waarin de opbouw van vaardigheden expliciet gekoppeld wordt aan cursussen. Dit schema is in dit rapport opgenomen als Bijlage 5.

De commissie is na lezing van de kritische reflectie tevreden over de manier waarop de opleiding de opbouw van academische vaardigheden in het programma verwerkt heeft. Wel raadt zij de opleiding aan om in de bacheloropleiding expliciet te oefenen met het schrijven van langere werkstukken. Met het oog daarop zou het verstandig zijn om enkele grotere cursussen (van meer dan 6 EC) te programmeren. Ook zou de invoering van een eindwerkstuk in dit opzicht een uitstekende oefening bieden in het schrijven van een langere tekst op academisch niveau.

Tijdens het bezoek heeft de commissie kennis genomen van de zorgen die studenten en docenten hebben rondom de samenwerking met de Fontys Hogeschool Theologie en Levensbeschouwing (FHTL). Studenten van de TST volgen een deel van hun bachelorcursussen gezamenlijk met studenten van de FHTL. Zowel studenten als docenten namen duidelijke niveauverschillen waar. Zo kunnen bronteksten niet gelezen worden (FHTL-studenten beheersen de brontalen niet) en stellen de FHTL-studenten meer ophelderingsvragen, wat tempoverlagend werkt. Het management is op de hoogte van deze klachten en heeft toegezegd per cursus te overwegen en evalueren of samenwerking verstandig is. De commissie adviseert om bij deze overwegingen de handhaving van academisch niveau voorop te blijven stellen.

Over de masteropleiding Theologie staat in de kritische reflectie dat het multidisciplinaire karakter van de opleiding bijdraagt aan de academische vorming van de studenten. Dit is – aldus de kritische reflectie – een benadering die enerzijds eigen is aan de theologie, en anderzijds onderscheidend is ten opzichte van meer disciplinair ingerichte opleidingen. Die benadering helpt studenten om zich tot genuanceerde academici te ontwikkelen. In de Theologische Verdiepingscursussen dienen studenten vervolgens ook verdiepende kennis, vaardigheden en attitudes op te doen van één of meer theologische disciplines. Bovendien volgen alle studenten verplicht het vak 'methoden en modellen van onderzoek', waarin volgens de kritische reflectie de basis van academische theologiebeoefening wordt geëxpliciteerd. In deze cursus worden zowel methoden uit de systematische theologie als uit de sociale wetenschappen aangeleerd.

De commissie herkent de masteropleiding Theologie als een solide opleiding tot academisch gevormd theoloog. De commissie heeft vastgesteld dat het multidisciplinaire karakter van de cursussen wordt gewaarborgd door de samenwerking van docenten met verschillende disciplinaire achtergronden per cursus. Alumni van de masteropleiding prezen de aangeleerde hermeneutische houding als een waardevol aspect van de academische vorming. Op basis van de ingeziene cursusmaterialen en gesprekken met studenten en docenten kwam de commissie tot de conclusie dat in Tilburg ook een duidelijke samenhang bestaat tussen het onderwijs en eigen onderzoek van docenten – met name binnen de Theologische Verdiepingsvakken, maar ook in de basiscursussen. Wel adviseert de commissie om de opzet van de mastercursus Methoden en modellen van onderzoek te herzien: de combinatie van systematische theologie en kwantitatief onderzoek in één cursus is ongebruikelijk, en is in haar huidige vorm ook niet in balans: naar het oordeel van de commissie komen methoden en modellen van kwantitatief onderzoek te weinig aan bod. Dit advies doet echter niet af aan de positieve indruk van de

commissie: Tilburg biedt een stevige academische vorming aan onder meer priesters in opleiding, die van beduidend hoger niveau is dan het academisch gehalte van de seminarie-opleidingen.

Binnen het masterprogramma Christianity and Society worden volgens de kritische reflectie de wetenschappelijke onderzoeksvaardigheden onderwezen in die cursussen waarbinnen de eindtermen 3 ('demonstrating dialogue skills and a scholarly attitude') en 7 ('undertake further study that may be largely self-directed') worden getoetst.

De commissie acht de wetenschappelijke vorming in het masterprogramma Christianity and Society voldoende. Studenten wordt in de cursussen een hermeneutische houding aangeleerd die passend is bij het karakter en de eigen profilering van de opleiding.

2.1.4 Professionele oriëntatie

De bacheloropleiding theologie legt volgens de kritische reflectie een belangrijke basis voor de verdere opleiding tot kerkelijke ambten en diensten, tot docent-onderzoeker of tot eerstegraads godsdienstdocenten – maar beoogt in geen van die gevallen een voltooide opleiding te zijn. Wel heeft de opleiding naar aanleiding van kritiek van de vorige visitatiecommissie op het ontbreken van beroepsperspectieven een minor Religieuze educatie ingevoerd, waarbinnen studenten een tweedegraads bevoegdheid voor godsdienst/levensbeschouwing kunnen verwerven.

De commissie is van oordeel dat de minor Religieuze Educatie een welkome aanvulling biedt als aanzet tot meer beroepsperspectieven. Zij adviseert de opleiding om in het bachelorprogramma meer ruimte te laten voor andere dan educatieve stages en voor een verblijf in het buitenland.

De masteropleiding Theologie profileert zich als een beroepsmaster, die studenten op basis van een academische vorming voorbereidt op een eerste benoeming in het werkveld. De uitstroomprofielen zorgen voor een nadere oriëntatie op parochiepastoraat, categoriaal pastoraat of religieuze educatie (dit uitstroomprofiel komt te vervallen met de verwachte invoering van een educatieve masteropleiding). Volgens de kritische reflectie wijst de praktijk uit dat studenten op basis van de masteropleiding ook werk weten te vinden dat niet direct binnen het gekozen uitstroomprofiel past.

Uit gesprekken met management en alumni concludeerde de commissie dat de aansluiting op de beroepen waartoe de masteropleiding opleidt goed is, mede dankzij de kerkelijke erkenning van de opleiding. De alumni die de commissie gesproken heeft, waren nu vrijwel allemaal werkzaam in het pastoraat en voelden zich door hun opleiding goed voorbereid op hun huidige taken. Eén alumnus gaf aan dat hij in zijn opleiding voor het parochiepastoraat wel meer bestuurlijke voorbereiding had kunnen gebruiken, gelet op het verschijnsel dat parochies steeds meer geclusterd worden tot grotere bestuurlijke eenheden. De commissie geeft de opleiding deze behoefte binnen het afnemend veld graag ter overweging mee. Zij oordeelt positief over de professionele oriëntatie van de masteropleiding.

Het masterprogramma Christianity and Society stelt zich ten doel om studenten op te leiden voor beroepen in sectoren waarin de relatie tussen christendom en maatschappij een rol speelt, en ziet wat dat betreft vooral mogelijkheden binnen het onderwijs, sociaal welzijn en zorg, media, bestuur en politiek. Voor studenten met een bachelordiploma Theologie (en Religiewetenschap) voorziet het programma een verbreding van hun theologische en sociaalwetenschappelijke competenties, die hen geschikt maken voor een (buitenambtelijke)

functie binnen of buiten de kerk. Voor mensen die via een niet-theologische bachelor of master toegang hebben gekregen tot de opleiding, ziet de kritische reflectie de bijdrage van de opleiding tot beroepsperspectieven vooral in de verwerving van de competentie van inzicht in hoe christendom en maatschappij elkaar zien en op elkaar inspelen.

Binnen het programma Christianity and Society is geen stage voorzien; wel zijn excursies ondernomen waarin studenten in gesprek raken met mensen die werkzaam zijn in voor hen relevante maatschappelijke sectoren. De commissie adviseert om ruimte voor een stage te creëren, of op zijn minst structurele excursies in te plannen of vertegenwoordigers van christelijke maatschappelijke organisaties op de faculteit uit te nodigen. Het programma Christianity and Society is pas in 2010 van start gegaan; daarom zijn over de daadwerkelijke aansluiting op het werkveld nog geen harde conclusies mogelijk. Vooralsnog lijkt de opleiding inderdaad te slagen in haar ambitie om studenten een theologisch profiel mee te geven dat aansluit bij werk voor katholieke maatschappelijke organisaties. Wel deelt de commissie de in de kritische reflectie geuite zorg dat de opleiding vooral aantrekkelijk lijkt voor studenten die elders al een andere opleiding hebben afgerond.

2.1.5 Instroom en rendement

De toelatingseisen van de bachelor- en masteropleiding Theologie, zoals geformuleerd in de Onderwijs- en Examenreglementen (OER's), zijn naar het oordeel van de commissie in grote lijnen in overeenstemming met de toelatingseisen van vergelijkbare opleidingen elders in het land. De commissie is van oordeel dat beide opleidingen heldere instroomeisen geformuleerd hebben die een goed instapniveau waarborgen.

Het OER van het masterprogramma Christianity and Society stelt vast dat iedereen met een academisch bachelordiploma wordt toegelaten tot de opleiding, mits de student aantoonbaar beschikt over Engelse taalvaardigheid. Studenten met een hbo-bachelordiploma dienen eerst een premaster te volgen.

De instroomeisen van het masterprogramma Christianity and Society zijn naar het oordeel van de commissie erg open geformuleerd. Uit gesprekken met het management en docenten bleek dat de opleiding ervan uit gaat dat zij-instromers dankzij hun theologische interesse een relatief hoog kennisniveau hebben op het gebied van de theologie als zij aan hun opleiding beginnen, en anders zeker bereid zijn om zelf eventuele lacunes in kennis aan te vullen. De commissie adviseert de opleiding deze open instroomeisen te heroverwegen, zeker ook met het oog op haar eerdere bevinding dat enkele vakken te inleidend van aard zijn voor cursussen op masterniveau.

De kritische reflectie ziet met betrekking tot alle opleidingen problemen met de instroom. De instroomcijfers voor de bachelor zijn de afgelopen jaren gedaald, terwijl die van de beide masters – die ook al lage instroomcijfers kennen – het gevaar lopen nog verder onder druk te komen bij wijzigingen in het financieringsmodel dat de overheid hanteert. Voor de master Theologie constateert de kritische reflectie vooral problemen in verband met de duur (in voltijd drie jaar), voor het masterprogramma Christianity and Society in verband met de doelgroep (de master is vooral populair als tweede studiekeuze van vaak al werkende studenten).

Uit het gesprek met de studieadviseur werd duidelijk dat de TST zich inspant om meer studenten te werven op onder meer middelbare scholen. Ondanks het feit dat de TST de enige academische opleidingen in Nederland met rooms-katholieke kerkelijke erkenning huisvest, is de instroom vanuit de priesterseminaries volgens masterstudenten Theologie

beperkt. Met het Engelstalige masterprogramma Christianity and Society begeeft de TST zich ook op de internationale markt. Vooral nog heeft het programma internationaal gezien echter geen grote naamsbekendheid. De commissie is onder de indruk van de inspanningen die de TST doet om meer studenten te werven en moedigt haar aan om deze inspanningen ook in de toekomst voort te zetten.

In de rendementcijfers van de bachelor is een forse uitval te zien, die in de kritische reflectie verklaard wordt door de effecten van het bindend studieadvies (bsa) en de instroom van studenten met een beurs van de Thomas More Stichting, die zich na een jaar weer uitschrijven. In de kritische reflectie staat dat de opleiding sinds het academisch jaar 2011-2012 faculteitsbreed een strengere deadlineregeling hanteert voor het inleveren van werkstukken. Voorheen werden werkstukken vaak pas na een jaar ingeleverd. Met de nieuwe regel verwacht de faculteit dat meer studenten nominaal zullen studeren.

De visitatiecommissie acht de rendementcijfers van zowel de bachelor- als de masteropleiding Theologie zorgelijk, en vindt het een positieve ontwikkeling dat het management nu enkele rendementsverhogende maatregelen heeft getroffen. Uit gesprekken met studenten en docenten bleek vooral de afronding van werkstukken een probleem: een deel van de studenten leverde werkstukken pas maanden of zelfs jaren na afloop van de cursus in. De commissie wijt deze achterstanden aan een gebrek aan distantie tussen studenten en docenten: door de kleinschaligheid valt het docenten moeilijk om deadlines streng te bewaken. De commissie adviseert de opleiding om hier blijvende aandacht aan te besteden. Zij acht een krachtig en snel optreden van de examencommissie in het handhaven van deadlines noodzakelijk om de cultuurverandering teweeg te brengen die nodig is om de rendementen structureel te verhogen.

2.1.6 Studielast en studeerbaarheid

Hoewel in de kritische reflectie de studeerbaarheid van de bacheloropleiding als goed wordt omschreven, is de *studievoortgang* problematisch. Met het oog daarop is recent nog met studenten besproken of er knelpunten waren in de studeerbaarheid van het programma; dit bleek niet het geval. Wel is met het oog op betere studievoortgang de herkansingsmogelijkheid voor vakken vervroegd en zijn strakke termijnen gesteld voor het inleveren en beoordelen van de werkstukken. Ook bespreekt een kernteam van docenten ieder semester de individuele voortgang van alle ingeschreven studenten.

Na bestudering van de documenten op de leestafel en gesprekken met studenten en docenten heeft de commissie geconcludeerd dat er inderdaad geen knelpunten in het programma zijn die de studeerbaarheid belemmeren. Zoals ook onder paragraaf 2.1.5 beschreven, is de commissie ervan overtuigd dat een zakelijker benadering door docenten en examencommissie met betrekking tot deadlines een heilzaam effect zal hebben op de studievoortgang in de opleidingen.

Wat de masteropleiding Theologie betreft beschrijft de kritische reflectie maatregelen om studievertraging en stilzwijgende beëindiging van de studie tegen te gaan. Zo is een maximale omvang van de masterthesis vastgesteld, wordt jaarlijks een verplicht thesisseminar ingeroosterd en worden enkele bijeenkomsten belegd voor studenten die met een masterthesis bezig zijn. De commissie acht deze maatregelen adequaat om de afronding van de scriptie beter te stroomlijnen.

Alle opleidingen van de Tilburg School of Catholic Theology zijn zowel in voltijd als in deeltijd te volgen. De deeltijdprogramma's zijn identiek aan de voltijdprogramma's, maar

hebben een langere nominale studieduur: driejarige opleidingen duren in deeltijd vijf jaar, het eenjarige masterprogramma Christianity and Society duurt in deeltijd twee jaar.

Tijdens het bezoek heeft de commissie zowel voltijd- als deeltijdstudenten gesproken uit verschillende opleidingen. Ze kreeg de indruk dat het deeltijdprogramma relatief zwaar is ten opzichte van het voltijdprogramma. Anderzijds zijn studenten aan de TST bepaald niet anoniem. De commissie heeft op basis van gesprekken met de studieadviseur en het management het vertrouwen gekregen dat de opleiding snel en adequaat zou ingrijpen als de werkdruk voor deeltijdstudenten te hoog zou oplopen.

2.1.7 Staf

De kritische reflectie benadrukt het uitgangspunt dat alle docenten, uitgezonderd de talendocenten, zelf ook actief onderzoek doen op het vakgebied waarin zij onderwijs verzorgen. Op twee promovendi na zijn alle docenten gepromoveerd. Ook heeft de faculteit ervoor gekozen dat de hoogleraren in het eerste jaar van de bacheloropleiding doceren, om studenten zo al vroeg kennis te laten maken met alle geledingen van het wetenschappelijk personeel.

Drie jaar geleden heeft de universiteit de Basis Kwalificatie Onderwijs (BKO) verplicht gesteld voor nieuwe docenten. Tot nu toe heeft de faculteit één BKO-certificaat uitgereikt, omdat er maar weinig verloop is in het personeelsbestand. In de kritische reflectie geeft de faculteit aan dat in de komende drie jaar ook de zittende docenten gevraagd zullen worden om de BKO te behalen.

De docent-studentratio wordt door de opleidingen berekend als respectievelijk 1:14 (de bacheloropleiding Theologie), 1:9,6 (de masteropleiding Theologie) en 1:11,8 (het masterprogramma Christianity and Society).

De commissie is onder de indruk van de omvang van de staf en het grote aantal expertisegebieden dat met die staf gedekt wordt. Zij acht de student-docentratio luxueus. Wel acht zij het noodzakelijk dat op korte termijn meer docenten een BKO-registratie behalen. Zij hoopt dat de inspanningen van de TST ertoe zullen leiden dat binnen enkele jaren een meerderheid van de docenten over een BKO-certificaat beschikt.

2.1.8 Studiebegeleiding en voorzieningen

Volgens de kritische reflectie monitort een studiecoördinator de individuele studievoortgang van bachelor- en masterstudenten Theologie, daarin sinds het collegejaar 2011-2012 bijgestaan door het tweemaal jaarlijks vergaderende docentenkernteam. Bij zorgen over de voortgang neemt de studiecoördinator contact op met de desbetreffende student. Voor studenten van het masterprogramma Christianity and Society is een 'International Officer' aan de faculteit actief; zij begeleidt studenten bij praktische kwesties als inschrijving, huisvesting en visum.

De Utrechtse locatie van de TST is sinds kort gevestigd in twee grachtenpanden in de Utrechtse binnenstad. De TST gebruikt Blackboard als belangrijkste systeem voor de digitale leeromgeving.

De commissie is opgetogen over de beschikbare voorzieningen. Ook de beschikbaarheid en benaderbaarheid van studieadviseurs acht de commissie een sterk punt van de opleidingen. Ze raadt docenten aan om studenten die regelingen willen treffen wegens persoonlijke omstandigheden sneller door te verwijzen naar de studieadviseur.

2.1.9 Kwaliteitszorg en verbetermaatregelen

Uit de kritische reflectie blijkt dat studenten elk semester gevraagd wordt om een elektronisch evaluatieformulier in te vullen over de gevolgde cursussen. De resultaten van de evaluatie worden besproken in het onderwijsteam, de opleidingscommissie, het managementteam en de faculteitsraad. Als in de evaluaties negatief geoordeeld wordt over bepaalde cursussen, gaat de opleidingscoördinator – of, als de klachten de tentaminering betreffen: de voorzitter van de examencommissie – in gesprek met de betreffende docent. Ook worden de resultaten van de onderwijsbeoordelingen besproken in de jaarlijkse functioneringsgesprekken.

De commissie is positief over de snelle en adequate manier waarop de opleiding optreedt op negatieve evaluaties van studenten. De manier waarop zij de studenttevredenheid bewaakt in de samenwerking met de Fontys Hogeschool voor Theologie en Religiestudies is wat dit betreft exemplarisch: in 2012 vond al een uitgebreide tussentijdse evaluatie plaats, en ook de recente onvrede van enkele studenten met de samenwerking binnen een specifieke cursus bleek al onderwerp van gesprek te zijn binnen het management.

2.2 Overwegingen

Bacheloropleiding Theologie

De commissie stelt op basis van de kritische reflectie, panelgesprekken en de geraadpleegde informatie over de vakinhoud vast dat de bacheloropleiding uitgaat van een voldoende wetenschappelijk georiënteerd programma, dat de studenten in staat stelt de beoogde eindkwalificaties op het academische en kennisinhoudelijke vlak te realiseren. De commissie is van oordeel dat het programma goed de breedte aan theologische disciplines representeert die kenmerkend zijn voor de Tilburgse benadering. Verder is zij positief over de kwaliteit van het brontalenonderwijs. Anderzijds adviseert zij de opleiding om de breedte niet ten koste te laten gaan van mogelijkheden tot verdieping. De invoering van een bachelorwerkstuk zou daar ruimte toe bieden en bovendien als sluitstuk van de opleiding ook de interne samenhang van het programma versterken. De commissie roept de opleiding op om in de samenwerking met de Fontys Hogeschool voor Theologie en Religiestudies te waken over het academisch niveau van de gedeelde cursussen.

De professionele oriëntatie van het programma is verbeterd dankzij de invoering van een educatieve minor. De commissie stelt op basis van de relatering van eindtermen aan cursussen zoals beschreven in het toetsplan van de bacheloropleiding en op basis van het cursusmateriaal vast dat de academische vaardigheden in voldoende mate in het programma zijn geïntegreerd.

De commissie heeft vastgesteld dat het programma goed studeerbaar is, maar dat de opleiding niettemin kampt met tegenvallende rendementcijfers. Een belangrijke oorzaak hiervan is volgens de commissie gelegen in het feit dat werkstukken soms pas maanden of zelfs jaren na afloop van een cursus werden ingeleverd. Studenten bouwden zo een stuwmeer aan achterstallige werkstukken op. Inmiddels heeft de opleiding deadlines ingevoerd voor inlevering van werkstukken. De commissie ziet deze maatregel als een goed begin, maar acht in dit opzicht meer distantie tussen studenten en docenten geboden. Zij adviseert de opleiding om de onderlinge taakverdeling tussen docenten, studieadviseur en examencommissie beter af te bakenen.

Masteropleiding Theologie

De commissie heeft op basis van de kritische reflectie, panelgesprekken en geraadpleegde informatie geconcludeerd dat de masteropleiding Theologie een samenhangend programma heeft waarin een goede balans is gevonden tussen de academische en professionele ambities van de opleiding. De opleiding heeft een stevig academisch, hermeneutisch profiel dat goed aansluit bij haar oriëntatie op religieus-educatieve en pastorale beroepen.

De commissie adviseert om de overgang van bachelor naar master duidelijker te markeren. De commissie heeft op basis van de kritische reflectie en panelgesprekken geconcludeerd dat het programma goed studeerbaar is. De commissie acht de maatregelen om de rendementen te verhogen adequaat en adviseert de opleiding om blijvende aandacht te besteden aan de studievertraging rondom het schrijven van scripties.

Masterprogramma Christianity and Society

De commissie stelt vast dat het masterprogramma Christianity and Society een duidelijke samenhang en opbouw heeft op basis van de driedeling in 'fundamentals', 'in dialogue with' en 'in conclusion'. Wel acht de commissie de opzet van enkele vakken te inleidend voor cursussen op masterniveau. Zij constateert dat de opleiding gezien de relatief open instroomeisen zichzelf genoodzaakt heeft om de opleiding te beginnen met cursussen van een relatief inleidend niveau. Gelet op het voornemen van de opleiding om een pre-masteropleiding in te stellen, en omdat in het verdere programma de cursussen wel aan het te verwachten niveau voldoen, vertrouwt de commissie erop dat de opleiding dit probleem goed in het vizier heeft en snel adequate maatregelen zal treffen om de opzet van de te inleidende cursussen te verbeteren.

Hoewel het masterprogramma Christianity and Society pas sinds 2010 bestaat, lijken de rendementen van de opleiding relatief gunstig. De commissie is met de opleiding tot de conclusie gekomen dat de thesissenminars en verdere begeleiding bij het schrijven van de masterthesis hieraan in positieve zin bijdragen. Uit de kritische reflectie, vakevaluaties en gesprekken met studenten en docenten bleek ook dat het programma zelf goed studeerbaar is. Wel beveelt de commissie aan om ruimte in te bouwen voor een stage of een verblijf in het buitenland.

De commissie heeft tijdens het bezoek veel aandacht besteed aan het academisch gehalte van het masterprogramma Christianity and Society. De opleiding maakt gebruik van de brede instroom en geeft studenten de ruimte om met name sociaalwetenschappelijke methoden die zij elders hebben aangeleerd in te zetten in het schrijven van de masterscriptie. In de cursussen zelf wordt studenten echter vooral een hermeneutische houding aangeleerd. De commissie is van oordeel dat het programma daarmee een voldoende academisch niveau bereikt dat bovendien passend is binnen de Tilburgse invulling van een masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen.

De commissie acht de docent-studentratio van alle opleidingen luxueus en concludeert dat de docenten een breed spectrum aan expertisegebieden vertegenwoordigen. De commissie spreekt haar waardering uit voor het feit dat docenten ook hun eigen onderzoek in het onderwijs betrekken. Wel acht de commissie het noodzakelijk dat op korte termijn meer docenten een BKO-certificaat behalen.

De commissie heeft geconstateerd dat de deeltijdprogramma's van alle opleidingen relatief zwaar zijn ten opzichte van de voltijdprogramma's. Anderzijds heeft de commissie op basis van gesprekken met de studieadviseur en het management het vertrouwen gekregen dat de

opleiding snel en adequaat zou ingrijpen als de werkdruk voor deeltijdstudenten te hoog zou oplopen.

2.3 Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: de commissie beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding Theologie: de commissie beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

3.1 Bevindingen

Dit hoofdstuk onderzoekt in de eerste plaats het systeem van toetsing en beoordeling van de TST. Vervolgens komt de vraag aan de orde of studenten de beoogde eindkwalificaties van de opleidingen realiseren.

3.1.1 Systeem van toetsing en beoordeling

In het kader van het in december 2011 vastgestelde structurele toetsbeleid van Tilburg University heeft de TST per opleiding toetsplannen opgesteld, waarin per cursus onder meer de toetsvorm en de relatie van de cursus tot de eindtermen van de opleiding zijn opgenomen. In de komende drie jaar is de faculteit voornemens om ook per cursus nader te specificeren op welke wijze de leerdoelen van de cursus getoetst worden.

In de bacheloropleiding worden relatief veel cursussen (in 2011-2012 13 van de 34) afgesloten met meer dan één toets. Ook wordt gestreefd naar variatie tussen toetsvormen.

Voor de toetsing van de masterthesis geldt al enige tijd een 'vier ogen principe', waarin een tweede lezer bij de eindbeoordeling betrokken wordt. Blijkens de kritische reflectie zal in de komende periode ook bezien worden hoe dit principe ook bij andere toetsen kan worden ingevoerd. De kritische reflectie wijst verder op het gebruik van Ephorus (software tegen plagiaatpreventie) om plagiaat bij werkstukken en scripties tegen te gaan. Het gebruik en effect van Ephorus zal in het voorjaar van 2013 door de opleidingen onderzocht en geëvalueerd worden.

De verantwoordelijkheid voor de validiteit en betrouwbaarheid van toetsing en beoordeling ligt bij de examencommissie. De TST heeft één examencommissie voor haar drie opleidingen. De examencommissie telt een voorzitter, twee leden en een beleidsmedewerker die de commissie als secretaris ondersteunt. De examencommissie ziet toe op de met ingang van collegejaar 2012-2013 ingevoerde deadlines voor het inleveren van werkstukken en de ingestelde herkansingsronde, zodat er nu per cursus twee tentamenkansen per jaar zijn.

De visitatiecommissie heeft uit recente jaarverslagen en gesprekken met de examencommissie opgemaakt dat de examencommissie bezig is aan de implementatie van het universitaire toetsbeleid. Vooral nog werken de opleidingen nog niet met antwoordmodellen voor toetsen of specificatietabellen voor tentaminering. Ook houdt de examencommissie nog geen toezicht op de constructie van tentamens. De examencommissie heeft tijdens het gesprek te kennen gegeven het Tilburgse universitaire toetsbeleid te zullen volgen.

De visitatiecommissie adviseert de examencommissie dringend om zo spoedig mogelijk het universitaire toetsbeleid op deze punten na te volgen. Juist ook voor kleinschalige opleidingen acht zij transparantie en consistentie van toetsing van groot belang. De visitatiecommissie heeft ook zelf steekproefsgewijs naar de toetsing van cursussen gekeken. Die leek grotendeels op orde, maar was wel voor verbetering vatbaar. De uitwerking van de mastercursus Theologie Oude Testament 2: Amos was naar het oordeel van de commissie onder de maat:

het beschikbare materiaal bestond uit een sumiere cursusbeschrijving en enkele korte verslagjes van studenten. De cursussen Sources and History of Christianity en Modern Art and Science van het masterprogramma Christianity and Society waren op zich goed opgezet, maar de commissie achtte het niveau van de cursussen eerder passend bij een bachelor- dan een masterprogramma.

Na bestudering van de vakkenselectie heeft de commissie in de gesprekken ook aandacht besteed aan de feedback op werkstukken en opdrachten. De TST hanteerde hier nog geen richtlijnen voor, met als gevolg dat de commissie stuitte op wisselende vormen (mondeling, schriftelijk, per mail) en wisselende kwaliteit van feedback. Zij heeft de opleiding geadviseerd een aantal minimumeisen vast te leggen waaraan feedback in elk geval moet voldoen. Het opleidingsmanagement heeft toegezegd om inderdaad dergelijke eisen vast te gaan leggen.

3.1.2 Gerealiseerde eindkwalificaties

De bacheloropleiding wordt niet afgesloten met een eindwerkstuk; wel worden door de opleiding afstudeerdossiers samengesteld die bestaan uit de werkstukken voor twee cursussen: Oude Testament: Tora en Profeten en Kerk en Sacrament. De opleiding heeft verder een toetsplan opgesteld, waarin per cursus wordt aangegeven welke eindtermen in welke cursussen getoetst worden. De commissie heeft in eerste instantie vijftien dossiers gelezen en later nog eens tien dossiers bestudeerd. De commissie is tot deze maatregel overgegaan uit zorgvuldigheidsoverwegingen: zij betwijfelde of de werkstukken van het afstudeerdossier in voldoende mate aantoonde dat studenten de opleiding met een voldoende gerealiseerd eindniveau afsloten. Daar kwam bij dat een deel van de dossiers incompleet was, omdat de opleiding een gedeelte van de werkstukken niet had bewaard.

Na lezing van de extra werkstukken, bestudering van cursusmaterialen van negen bachelorkvakken – inclusief toetsmaterialen en ingevulde toetsen – en gesprekken met studenten en docenten is de commissie ervan overtuigd dat het algehele gerealiseerde niveau van de opleiding op orde is en dat studenten inderdaad aan het eind van hun opleiding in voldoende mate aan de eindkwalificaties voldoen. De commissie is echter wel van oordeel dat het ontbreken van een eindwerkstuk de transparantie en toetsbaarheid van het gerealiseerd eindniveau niet ten goede komt en dat het schrijven van een scriptie ook een goede voorbereiding zou zijn op een eventuele masterscriptie. Verder wijst ze de examencommissie nadrukkelijk op haar taak om voor deze opleiding te waken over het gerealiseerd eindniveau.

De masteropleiding Theologie wordt afgesloten met een masterthesis. De scriptie wordt beoordeeld door de begeleider(s) en een tweede lezer, op basis van de criteria die sinds het cursusjaar 2012-2013 zijn vastgelegd in de 'Procedure Masterthesis Theologie'. De beoordeling wordt in een beoordelingsverslag vastgelegd. Jaarlijks leest de examencommissie een aantal mastertheses om die te checken op niveau en kwaliteit van beoordeling. De afronding van de masterthesis (24 EC) wordt voorafgegaan door een thesisseminar (6 EC) waarin studenten een onderzoeksplan opstellen. In totaal trekt de opleiding dus 30 EC uit voor de scriptie. Het eindcijfer wordt in collegiaal onderling overleg tussen eerste en tweede lezer bepaald. Als de eerste en tweede lezer uiteindelijk geen overeenstemming weten te bereiken, dan vraagt de opleidingsdirecteur het oordeel van een onafhankelijke derde.

De commissie las vijftien scripties en volgde over het algemeen de beoordeling van de begeleider. De beoordelingsformulieren gaven in dit opzicht goed inzicht in de totstandkoming van het eindoordeel. Eén scriptie – door de opleiding met een 6 becijferd – was naar het oordeel van de commissie onder de maat: de probleemstelling was te ongedefinieerd en de scriptie was niet goed gestructureerd.

De commissie acht het onwenselijk dat juist in een geval van twijfel over de beoordeling een derde zonder enig overleg het definitieve cijfer kan vaststellen. Zij roept de opleiding op om deze procedure te heroverwegen.

Het masterprogramma Christianity and Society wordt eveneens afgesloten met een masterthesis. De werkwijze in de beoordeling van de scripties is vergelijkbaar met die van de masteropleiding Theologie en is vastgelegd in de 'Procedure Master's Thesis Christianity and Society'. Elke thesis wordt begeleid door een docent van de opleiding of door een op het gebied gespecialiseerde TST-docent. Eventueel kan ook een tweede, meestal externe begeleider met specifieke expertise worden toegevoegd. Ook hier wordt de masterthesis (15 EC) voorafgegaan door een thesisseminar (3 EC) waarin studenten een onderzoeksplan opstellen.

De commissie las alle acht beschikbare scripties van het masterprogramma, dat in haar huidige opzet sinds 2010 bestaat. Oudere scripties van eerdere masterprogramma's gaven volgens de opleiding geen goed beeld: die programma's werden verzorgd door andere docenten, onder verantwoordelijkheid van een andere faculteit en van een andere examencommissie. Uit zorgvuldigheidsoverwegingen is elke scriptie door twee commissieleden gelezen. In twee gevallen achtte de commissie een scriptie onvoldoende. Een terugkerend probleem bij meerdere scripties is dat herhaaldelijk en met wisselend succes sociaalwetenschappelijke methoden en technieken gebruikt werden die tijdens de masteropleiding niet zijn aangeleerd en door de scriptiebegeleiders ook niet afdoende zijn getoetst. De opleiding staat studenten namelijk toe om voor de scriptie gebruik te maken van onderzoeksmethoden die zij elders in een eerdere opleiding hebben aangeleerd. Ook was bij meerdere scripties de vraagstelling niet concreet genoeg of werd zij niet goed geoperationaliseerd in de verdere uitwerking.

3.2 Overwegingen

De commissie concludeert dat de opleidingen toetsvormen hanteren die aansluiten op de vakinhoud en de gestelde leerdoelen. De opleidingen variëren in toetsvormen en er is duidelijk nagedacht over de manier waarop individuele cursussen zich tot de eindtermen van de opleidingen verhouden. De toetsen die de commissie van beide opleidingen bekeken heeft, waren voor de bachelor- en masteropleiding Theologie over het algemeen qua inhoud en niveau aan de maat. Het gerealiseerde niveau en de inhoud van enkele cursussen van het masterprogramma Christianity and Society achtte de commissie echter passender voor een bachelor- dan voor een masteropleiding. De andere cursussen in het masterprogramma behaalden wel het niveau dat van een masteropleiding verwacht mag worden.

De commissie acht het positief dat de TST het Tilburgse universitaire toetsbeleid volgt en deels geïmplementeerd heeft. Wel acht de commissie de transparantie en consistentie van toetsing en beoordeling voor verbetering vatbaar. Zij raadt daarom de TST aan om haast te maken met de verdere implementatie, en adviseert de opleidingen verder om minimumeisen met betrekking tot feedback vast te stellen.

Na bestudering van een steekproef uit de afstudeerdossiers van de bacheloropleiding stelt de commissie – mede gelet op de cursusmaterialen, het toetsmateriaal en gesprekken met studenten en docenten – vast dat studenten bij afronding van de opleiding de beoogde eindkwalificaties hebben gerealiseerd. Wel adviseert de commissie de opleiding om de transparantie en toetsbaarheid van het gerealiseerd eindniveau te vergroten door een eindwerkstuk in te voeren.

De mastertheses voor de masteropleiding Theologie acht de commissie van voldoende niveau om vast te kunnen stellen dat studenten de eindkwalificaties gerealiseerd hebben.

Voor het masterprogramma Christianity and Society heeft de commissie alle beschikbare scripties gelezen en geconcludeerd dat de scripties met wisselend succes methoden gebruiken die tijdens de opleiding niet zijn aangeleerd en door de opleiding onvoldoende worden getoetst. Twee van de acht beschikbare scripties waren naar het oordeel van de commissie onvoldoende. Op basis van deze overwegingen concludeert de commissie dat het gerealiseerd eindniveau van het masterprogramma Christianity and Society onvoldoende is.

3.3 Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: de commissie beoordeelt Standaard 3 als ‘voldoende’.

Masteropleiding Theologie: de commissie beoordeelt Standaard 3 als ‘voldoende’.

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Algemeen eindoordeel

De commissie is van oordeel dat de bachelor- en masteropleiding Theologie en de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen van Tilburg University voldoende academisch en beroepsmatig georiënteerd zijn en voldoen aan de eisen die op basis van het domeinspecifieke referentiekader en de Dublin Descriptoren gesteld worden. Het onderwijs is van een voldoende niveau en de curricula zijn voldoende samenhangend opgebouwd. Hoewel de commissie voor alle opleidingen een aantal concrete en dringende verbeterpunten heeft gesignaleerd, is zij er van overtuigd dat de onderwijsleeromgevingen studenten in staat stellen om de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De opleidingen beschikken over een adequaat systeem van toetsing, al zal de examencommissie vaart moeten zetten achter de invoering van het universitaire toetsbeleid.

De commissie is van oordeel dat de bacheloropleiding Theologie door onder andere het ontbreken van een bacheloreindwerkstuk niet in staat is een erg transparant beeld te geven van het gerealiseerd eindniveau, maar heeft op basis van het toetsmateriaal van negen bachelorkvakken en de afstudeerdossiers toch kunnen vaststellen dat de eindkwalificaties inderdaad in voldoende mate door studenten behaald worden. Ook op basis van de scripties van de masteropleiding Theologie meent de commissie dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd. Dat geldt echter niet voor de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen: van het beperkte aantal scripties waren er twee naar het oordeel van de commissie onder de maat. Daarom beoordeelt de commissie de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen als onvoldoende. De commissie is van oordeel dat de opleiding studenten ervoor dient te behoeden om methoden te gebruiken die zij niet tijdens hun opleiding hebben aangeleerd.

Conclusie

De commissie beoordeelt de *bacheloropleiding Theologie* als ‘voldoende’.

De commissie beoordeelt de *masteropleiding Theologie* als ‘voldoende’.

De commissie beoordeelt de *masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen* als ‘onvoldoende’.

Bijlagen

Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie

Prof. dr. D. (Dirk) Hutsebaut (1943) studeerde filosofie en psychologie aan de KU Leuven. Tussen 1970 en 1976 was hij assistent-onderzoeker aan het Centrum voor Godsdienstpsychologie, waar hij promoveerde op een dissertatie over religieuze houdingen bij volwassenen. Vanaf 1976 doceerde hij 'Psychologie van de religieuze ontwikkeling bij adolescenten'; vanaf 1980 ook 'Psychologie van de religieuze ontwikkeling bij kinderen'. In 1986 werd hij benoemd tot hoofddocent Godsdienstpsychologie en methodologie van het empirisch religieonderzoek. Hij doceerde daarnaast het vak 'Psychology of Religion' aan studenten theologie, wijsbegeerte en antropologie. Na zijn promotie tot hoogleraar was hij gedurende zes jaar voorzitter van het departement Psychologie aan de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van de KU Leuven. Sinds 2006 is hij met emeritaat. Wel doceerde hij nog twee jaar het vak 'Psychologie van de religieuze ontwikkeling'. Sinds vorig jaar doceert hij het vak Godsdienstpsychologie aan het Lumen Christi Institute in Arusha Tanzania.

Prof. dr. H.G. (Hans-Georg) Ziebertz (1956) studeerde theologie, pedagogiek en sociologie aan de Universiteit Münster. Hij promoveerde in 1990 op een dissertatie over Moralaedagogiek aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen. In 1993 volgde een dissertatie in de pedagogiek over sexuelethische pedagogiek en in 1994 habiliteerde hij zich in Godsdienstpedagogiek aan de Universiteit te Mainz. Ziebertz werkte tussen 1990-1995 als universitair docent aan de KU Nijmegen, tussen 1995-1998 als hoogleraar Praktische Theologie aan de KTU (Utrecht) en is sindsdien als hoogleraar Praktische Theologie/Godsdienstpedagogiek verbonden aan de Universiteit te Wuerzburg.

Prof. dr. E.J.C. (Eibert) Tigchelaar (1959) is sinds 2009 als onderzoeksprofessor bijbelwetenschappen verbonden aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven. Hij promoveerde in 1994 aan de Rijksuniversiteit Groningen, en had daarna aanstellingen als post-doc in Groningen (1997-2005) en als full professor aan the Florida State University (2006-2009). Hij publiceert voornamelijk op het terrein van de Dode-Zeerollen, als co-editor van de rollen van Qumran grot 11 (*Discoveries in the Judaean Desert 23*; Oxford: Clarendon, 1998) en van *The Dead Sea Scrolls Study Edition* (Leiden: Brill, 2000), en als auteur van *To Increase Learning for the Understanding Ones* (Leiden: Brill, 2001) en vele artikelen in boeken en in tijdschriften als *Revue de Qumran*. Hij is editor-in-chief van de *Journal for the Study of Judaism*, en secretaris van de *International Organization for Qumran Studies*.

Prof. dr. em. B. (Burcht) Pranger (1945) studeerde theologie aan de Universiteit van Amsterdam en middeleeuwse wijsbegeerte aan de universiteiten van Toronto en Oxford. Van 1971 tot 1976 doceerde hij oudchristelijk en middeleeuws Latijn aan de UvA en van 1976 tot 1994 was hij wetenschappelijk medewerker aan dezelfde universiteit in de Geschiedenis van het christendom (800-1800). In 1994 werd hij tot hoogleraar benoemd. Pranger is medeoprichter van ASCA (Amsterdam School for Cultural Analysis, Theory and Interpretation). Van 1998 tot 2008 was hij onderzoeksdirecteur van het *Instituut voor cultuur en geschiedenis* in de faculteit Geesteswetenschappen van de UvA. Pranger promoveerde in 1975 over Anselmus van Canterbury en publiceerde vervolgens boeken over Bernard van Clairvaux (*Bernard of Clairvaux and the Shape of Monastic Thought*, Leiden, 1994), monastieke poëtica (*The Artificiality of Christianity*, Stanford, 2003) en Augustinus (*Eternity's Ennui*, Leiden 2010). Zijn meest recente boek is *God (1000-1300) en andere essays over literaire aspecten van het christendom* (Hilversum, 2013).

Drs. K. (Kiki) Boomgaard (1985) studeerde tussen 2004 en 2012 geschiedenis en religiestudies aan de Universiteit van Amsterdam. Tijdens haar studietijd bekleedde zij meerdere student-assistentfuncties aan de universiteit, onder andere als student-lid van het dagelijks bestuur en het facultaire onderwijsberaad van de Faculteit der Geesteswetenschappen. Ook nam zij twee jaar achtereenvolgende zitting in de opleidingscommissie van de research master Religious studies. Momenteel is zij werkzaam als tutoraatscoördinator bij het departement Kunst-, Religie- en Cultuurwetenschappen aan de UvA.

Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader

Domeinspecifieke criteria (Disciplineoverleg Godgeleerdheid, juni 2012)

Inleiding: Religiewetenschap en theologie sinds de vorige onderwijsvisitatie

De opleidingen op het gebied van religiewetenschappen en theologie in Nederland bieden een grote verscheidenheid aan structuren en doelstellingen. Zij hebben gemeen dat zij religies bestuderen vanwege hun belang voor respectievelijk het individu, de samenleving en de cultuur; in het geval van theologische opleidingen ook vanwege het belang voor kerken en levensbeschouwelijke instellingen.

Een belangrijk onderscheid is dat tussen enerzijds de theologische opleidingen waarin de christelijke, islamitische en andere religies in al hun facetten centraal staan en anderzijds de religiewetenschappelijke opleidingen waarin het fenomeen religie in meer algemene zin en de verschillende religies in het bijzonder centraal staan. Ook is er een verschil in wetenschapsopvatting, dat echter niet altijd op dezelfde wijze wordt gearticuleerd. De religiewetenschappen bestuderen religie als een cultureel fenomeen en hanteren een cultuurwetenschappelijke benadering. Religiewetenschappers gaan niet uit van openbaring of van normatieve religieuze tradities, maar kunnen deze uiteraard wel als menselijk fenomeen bestuderen. Empirische benaderingen spelen in de religiewetenschap een grote rol. In de theologie is er een grote verscheidenheid van benaderingen. Vaak is er nauwelijks verschil met de religiewetenschappelijke benadering, maar in andere gevallen onderscheidt theologie zich van religiewetenschap doordat zij het zelfverstaan van de religieuze traditie doordenkt, religieuze documenten en/of een bepaalde traditie als gezaghebbend accepteert en zich aan laat spreken door religieuze waarheidsclaims. Bovendien maken in deze opvatting de disciplines systematische theologie en praktische theologie deel uit van de theologische encyclopedie. De verschillende theologische disciplines dragen bij aan de academische zelfontvouwing van een religieuze traditie. Wat de universitaire inrichting van het domein religiewetenschap en theologie betreft, is de afgelopen jaren het onderscheid tussen een religiewetenschappelijke en een theologische bestudering van religie toegenomen.

Ten opzichte van de vorige onderwijsvisitatie hebben tenminste vier belangrijke ontwikkelingen plaatsgevonden: (1) een versterking van het religiewetenschappelijk accent; (2) een toenemende institutionele inkadering van opleidingen in het religiedomein in grotere, veelal geesteswetenschappelijke, eenheden; (3) verkorting van de maximale studieduur voor een theologisch curriculum inclusief ambtsopleiding tot in totaal zes jaar; (4) volledige afschaffing van de vooropleidingen klassieke talen en inbouw van modules die de kennis van de brontalen moeten waarborgen in het theologisch curriculum.

Ad (1). Tot in de jaren tachtig bestonden er geen separate religiewetenschappelijke opleidingen, maar maakten de religiewetenschappen in meerdere of mindere mate deel uit van het theologisch curriculum. Sindsdien worden in toenemende mate separate religiewetenschappelijke opleidingen aangeboden. Die tendens heeft zich de afgelopen periode doorgezet, met name aan de RU, de UL en de UU. Op dit moment is het landschap veelkleurig en bestaan er naast strikt theologische en strikt religiewetenschappelijke opleidingen ook opleidingen die religiewetenschappelijke en theologische componenten in één opleiding combineren.

Ad (2). Van oudsher werden academisch theologische opleidingen (en voor zover die bestonden, religiewetenschappelijke opleidingen) aangeboden door zelfstandige theologische universiteiten of door theologische faculteiten binnen bredere universiteiten. De afgelopen

jaren is er een trend tot fusie van theologische faculteiten met andere faculteiten (waarbij ‘geesteswetenschappen’ favoriet lijkt). Twee tot dusver zelfstandige katholieke theologische universiteiten (TFT en KTU) zijn als faculteit opgegaan in een universiteit, maar de kerkelijke opleidingen van de protestantse kerk in Nederland zijn juist verzelfstandigd in een nieuwe Protestantse Theologische Universiteit. Waar theologische opleidingen zijn opgegaan in grotere institutionele verbanden, heeft dat in meerdere of mindere mate invloed op de algehele onderwijscultuur aan die opleidingen (onderwijs- en examenreglementen, evaluatiecycli, regels over het minimum aantal studenten in cursussen, etc.). Ook kan het invloed hebben op de curricula.

Ad (3). Ten tijde van de vorige visitatie werden academisch-theologische opleidingen die een ambtsopleiding insloten, gefinancierd voor maximaal zes-en-half jaar; studenten ontvingen voor eenzelfde periode studiefinanciering. Sinds de invoering van de BaMa structuur bestaan er nog slechts bachelor- en masteropleidingen. Bacheloropleidingen duren drie jaar, masteropleidingen een, twee of drie jaar. Studenten die vroeger in nominaal zes-en-half jaar bachelor, master en ambtsopleiding konden doen, doe nu in zes jaar een driejarige bachelor, gevolgd door een driejarige master die een ambtsopleiding insluit. De totale studieduur is voor deze studenten dus verkort.

Ad (4). Voor sommige studenten is de totale studieduur nog meer verkort, namelijk voor die studenten die in het verleden een vooropleiding van één of twee jaar moesten doen. Tot en met het collegejaar 2009–2010 bestond er nog een tweedeling tussen bacheloropleidingen die kennis van Grieks en Latijn veronderstelden, en bacheloropleidingen waarin de mogelijkheid om kennis van deze ‘brontalen’ (en van het Hebreeuws, de derde voor theologie belangrijke brontaal) te verwerven, was geïntegreerd. Sinds 1 januari 2010 is overal de instroomeis m.b.t. Grieks en Latijn vervallen; daarmee is het ook het fenomeen van de vooropleiding Grieks en Latijn verdwenen. In de hier beschreven criteria gaan wij uit van de nieuwe situatie (zonder vooropleiding).

Bij het opstellen van deze domeinspecifieke criteria is gebruikgemaakt van soortgelijke documenten uit het buitenland, met name van de benchmarks van de Quality Assurance Agency voor Theology and Religious Studies. Het referentiekader is gebaseerd op de descriptorren van het kwalificatieraamwerk voor het hoger onderwijs, de zgn. Dublin Descriptorren. Binnen de Dublin Descriptorren worden vijf aspecten onderscheiden: kennis en inzicht, toepassen van kennis en vaardigheden, oordeelsvermogen, communicatie en leervermogen.

Soorten opleidingen

De bachelor- en masteropleidingen die in de visitatie Religiewetenschap en theologie worden beoordeeld, hebben als doel studenten op te leiden tot een elementair wetenschappelijk (bachelor), dan wel een meer specialistisch wetenschappelijk (master) niveau op het gebied van het object van de studie.

Zowel in de religiewetenschappen als in de theologie duren de bacheloropleidingen drie jaar; van die drie jaar kan brontalenstudie (Grieks, Latijn, Hebreeuws, Arabisch, of nog andere talen) een kleiner of groter deel uitmaken. De driejarige bachelor opleidingen worden door de overheid bekostigd en de studenten in deze opleidingen ontvangen drie jaar studiefinanciering. Met uitzondering van de UvA bieden alle aan de visitatie deelnemende instellingen een bachelor theologie aan; bacheloropleidingen religiewetenschap zijn er aan de RU, de RUG, de UL, de UU, de UvA, de UvT en de VU.

In vervolg op de bacheloropleiding worden één-, twee- en driejarige masteropleidingen aangeboden. De meeste masteropleidingen (doorstroom masters, eenjarige masters) hebben een studieduur van één jaar. Research masters hebben een studieduur van twee jaar. Theologische masters die tevens ambtsopleiding zijn kennen een studieduur van drie jaar.

Wie toegelaten wil worden tot een kerkelijk ambt, volgt een bachelor theologie en een driejarige master theologie. De driejarige masters worden door de overheid bekostigd. De studenten hebben gedurende deze periode recht op studiefinanciering. De studieduur van zes jaar die wordt volgemaakt wanneer men zowel de bachelorgraad als de mastergraad behaalt, is in overeenstemming met wat internationaal zowel door de protestantse kerken (verenigd binnen de Europese, Leueningse Kirchengemeinschaft) alsook door de rooms-katholieke kerk in de apostolische constitutie Sapientia Christiana wenselijk wordt geacht. Vrijwel alle instellingen die dit type opleiding aanbieden, staan rechtstreeks onder kerkelijk gezag of hebben de kerkelijke verantwoordelijkheid voor deze opleiding nader geregeld. Driejarige masteropleidingen zijn er aan de PThU, de ThUK, de RU, TST (UvT), de TUA en de VUA.

Naast driejarige masteropleidingen zijn er opleidingen van twee jaar; dit zijn research masters. Deze opleidingen leiden op tot onderzoeker. Hoewel de research master een eindkwalificatie is, wordt beoogd dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden van research masters na hun mastersgraad tevens een doctoraat behaalt. Deze tweejarige opleidingen worden door de overheid bekostigd. De studenten hebben gedurende deze periode recht op studiefinanciering. Research masters in de theologie worden aangeboden aan de UvT en de VUA. De UVA biedt een tweejarige strikt religiewetenschappelijke onderzoeksmaster aan. De RUG biedt een research master in godsdienstwetenschap en theologie aan. Research masteropleidingen vallen buiten de in DGO-verband georganiseerde onderwijsvisiteatie en blijven hier daarom verder buiten beschouwing.

Verder bestaan er theologische masteropleidingen van één jaar, die zich op meerdere beroepsvelden richten. Zij leiden op tot een loopbaan in de (theologische) wetenschap of tot beroepen op het terrein van het onderwijs, de geestelijke verzorging, de kerken, de media, de zorg, de overheid of het bedrijfsleven waar de in deze studie verworven kennis gewaardeerd wordt. Deze eenjarige masteropleidingen worden door de overheid bekostigd. De studenten hebben gedurende deze periode recht op studiefinanciering. Eenjarige opleidingen in de theologie worden aangeboden aan de PThU, de RUG, de ThUK, de UU, de UvT, de VUA.

Binnen het domein van de opleidingen op het gebied van de religiewetenschappen worden éénjarige masterprogramma's aangeboden gericht op de kennis van het fenomeen religie in het algemeen en de verschillende religies in het bijzonder. De aandacht is hierbij speciaal gericht op hun bronteksten, geschiedenis, leer en praktijken. In deze masterprogramma's zijn meestal beroepsvoorbereidende studie-onderdelen opgenomen ten behoeve van beroepen op het terrein van religieuze gemeenschappen en/of maatschappelijke organisaties, het onderwijs, de overheid, de media en de zorg. Sommige opleidingen kennen in plaats van of naast de beroepsvoorbereidende onderdelen een onderzoeksvariant. Eenjarige religiewetenschappelijke masteropleidingen worden aangeboden aan de RU, RUG, UL, de UU, de VUA, de UvA en de UvT.

Beschrijving van de eisen voor de bacheloropleidingen

De bachelorprogramma's voor de diverse theologische opleidingen kennen minder dan vroeger een vaste, parallelle structuur. Sommige opleidingen kennen een strakke opbouw met weinig keuzemogelijkheden, andere opleidingen laten relatief veel keuzevrijheid aan de

student. Dit laatste is veelal het geval in opleidingen die in meer of minder sterke mate zijn ingebed in geesteswetenschappelijke faculteiten of schools.

De bachelorprogramma's van de opleidingen op het gebied van de religiewetenschappen zijn veelal in nauwe samenwerking met faculteiten sociale en/of geesteswetenschappen opgesteld. De keuzevrijheid van studenten is meestal groot.

Omdat de visitatie betrekking heeft op een breed spectrum van opleidingen, is gekozen voor een referentiekader dat niet prescriptief van aard is, maar veel ruimte geeft aan opleidingen om eigen keuzes te maken en accenten te leggen. Hier worden slechts generieke criteria geven; in de kritische reflecties kunnen de opleidingen aangeven, hoe ze deze toepassen en op welke wijze zij aan de NVAO-criteria voor niveau en oriëntatie voldoen.

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de volgende eindtermen en -kwalificaties voor een bachelor theologie:

Kennis

- Een algemene oriëntatie in de theologie en de plaats die de theologie binnen het geheel der wetenschappen inneemt;
- Elementaire kennis van en inzicht in de Bijbelwetenschappen, de geschiedenis van het christendom en de theologie, de geschiedenis van de filosofie, de godsdienstfilosofie en/of de systematische theologie, de ethiek, de religiewetenschappen, en de sociale wetenschappen en/of de praktische theologie;
- Elementaire kennis van en inzicht in de methoden van de theologie als wetenschap;
- Meer gevorderde kennis van en inzicht in één van de bovengenoemde terreinen van de theologie, die onder meer blijken uit een scriptie/bacheloreindwerkstuk.

Vaardigheden

- In staat tot analyse van wetenschappelijke teksten en tot schriftelijke en mondelinge rapportage daarover;
- In staat tot verzamelen, selecteren en organiseren van secundaire literatuur en primaire bronnen en hiermee zelfstandig kunnen werken;
- In staat tot het schrijven van een werkstuk volgens de binnen de theologie gangbare eisen;
- Het beheersen van voor de theologie relevante ICT-vaardigheden;
- In staat om de religieuze dimensies van maatschappelijke vraagstukken te onderkennen, en deze vraagstukken vanuit theologisch perspectief te evalueren;
- Vermogen tot het toepassen van de verworven kennis in een context die typerend is voor de theologie;
- Het beschikken over flexibiliteit om de verworven kennis en vaardigheden te integreren in een beroep dat niet strikt aansluit bij de opleiding;
- In staat tot zelfstandige oriëntatie op relevante beroepssectoren.

Academische attitude

- Blijk geven van het vermogen tot oordeelsvorming op het vakgebied mede gebaseerd op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische aspecten;
- Blijk geven van het vermogen tot reflectie op eigen verantwoordelijkheid;
- Respect tonen voor de meningen en (geloofs-)overtuigingen van anderen.

Afstemming op de arbeidsmarkt

- Respect tonen voor de meningen en (geloofs-)overtuigingen van anderen. Uit de opleiding blijkt dat de eindkwalificaties afgestemd zijn op de eisen van de arbeidsmarkt. Mogelijke beroepsuitgangen zijn die van het leraarschap met een tweedegraads bevoegdheid of het kerkelijk werkerschap. Vanuit beroepsperspectief dienen de bacheloropleidingen theologie echter vooral gezien te worden als generalistische opleidingen, die hun waarde op de arbeidsmarkt ontleen aan de academische vorming en vaardigheden die boven omschreven zijn.

Naast deze eindtermen die alle opleidingen gemeenschappelijk hebben, zijn er per opleiding additionele eindtermen.

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de volgende eindtermen voor een bachelor religiewetenschappen:

Kennis

- Een algemene oriëntatie in de religiewetenschappen en de plaats die de religiewetenschappen binnen het geheel der wetenschappen innemen;
- Elementaire kennis van en inzicht in de wereldreligies, hun geschiedenis, hun voornaamste geschriften, hun verwevenheid met diverse culturen, hun invloed op het persoonlijk en maatschappelijk leven;
- Elementaire kennis van en inzicht in de methoden van de religiewetenschappen;
- Meer gevorderde kennis van en inzicht in één religie en/of thema binnen de religiestudies, die onder meer blijkt uit een scriptie/bacheloreindwerkstuk;

Vaardigheden

- In staat tot analyse van wetenschappelijke teksten en tot schriftelijke en mondelinge rapportage daarover;
- In staat tot verzamelen, selecteren en organiseren van secundaire literatuur en primaire bronnen en hiermee zelfstandig kunnen werken;
- In staat tot het schrijven van een werkstuk volgens de eisen van de religiewetenschap;
- Het beheersen van voor het vakgebied relevante ICT-vaardigheden;
- In staat om de religieuze dimensies van maatschappelijke vraagstukken te onderkennen, en deze vraagstukken vanuit religiewetenschappelijk perspectief te evalueren;
- Vermogen tot het toepassen van de verworven kennis in een context die typerend is voor de religiewetenschap;
- Het beschikken over flexibiliteit om de verworven kennis en vaardigheden te integreren in een beroep dat niet strikt aansluit bij de opleiding;
- In staat tot zelfstandige oriëntatie op relevante beroepssectoren.

Academische attitude

- Blijk geven van het vermogen tot oordeelsvorming op het vakgebied mede gebaseerd op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische aspecten;
- Blijk geven van het vermogen tot reflectie op eigen verantwoordelijkheid;
- Respect tonen voor de meningen en overtuigingen van anderen.

Afstemming op de arbeidsmarkt

- Uit de opleiding blijkt dat de eindkwalificaties afgestemd zijn op de eisen van de arbeidsmarkt. Een mogelijke beroepsuitgang is die van het leraarschap met een tweedegraads bevoegdheid. Vanuit beroepsperspectief dienen de bacheloropleidingen religiewetenschap echter vooral gezien te worden als generalistische opleidingen, die hun waarde op de arbeidsmarkt ontleen aan de academische vorming en vaardigheden die boven omschreven zijn.

Naast deze eindtermen die alle opleidingen gemeenschappelijk hebben, zijn er per opleiding additionele eindtermen.

Eén verdere bacheloropleiding moet hier nog apart genoemd worden: Islam en Arabisch (UU). De reden om deze opleiding mee te nemen in de landelijke visitatie van theologische en religiewetenschappelijke opleidingen is dat deze opleiding vanaf 2007 is ondergebracht bij het departement Religiewetenschap en Theologie van de UU, en in samenhang daarmee is geherprofileerd tot een opleiding die de islamstudie centraal stelt, meer dan de taal- en letterkunde. Deze herprofilering is met ingang van 1 september 2012 ook zichtbaar gemaakt in een nieuwe opleidingsnaam, te weten Islam en Arabisch.

De vorige visitatie van deze opleiding, die toen nog Arabische, Nieuwperzische en Turkse Talen en Culturen heette, vond plaats in 2006 als onderdeel van de onderwijsvisitatie Overige Talen van Europa en het Nabije en Midden-Oosten (QANU 2007). Het daarin gebruikte domeinspecifieke referentiekader voor die opleidingen was gebaseerd op een Common European Framework for Languages, en richtte zich op de volgende kennisdomeinen: taalverwerving, letterkunde, cultuur- en geschiedenis, taalkunde, en wetenschapsfilosofische achtergronden. Het kader hield er al wel rekening mee dat sommige gevisiteerde opleidingen de taal- en letterkunde meer centraal konden stellen, terwijl voor andere de cultuur en geschiedenis van een regio belangrijker is.

Gezien het huidige profiel en de inbedding van de Utrechtse opleiding Arabische Taal en Cultuur (ATC, vanaf 1 september 2012 “Islam en Arabisch”, I&A) kunnen de criteria die binnen DGO zijn afgesproken voor een bachelor religiewetenschappen tevens worden gebruikt voor ATC/I&A, met uitzondering van de eis dat de studenten elementaire kennis dienen te hebben van de wereldreligies. In plaats van die eis kunnen de criteria voor taalverwerving en voor cultuur en geschiedenis uit de visitatie van Overige Talen van Europa en het Nabije en Midden-Oosten van 2006 worden gehanteerd, te weten:

- Kennis van de taalkundige structuur van het Arabisch (syntaxis, fonologie, morfologie, semantiek, etc.)
- Kennis van de woordenschat van het Arabisch
- Kennis van de synchrone en diachrone dimensie van de betreffende taal gelieerd aan taalkundige theorieën.
- Brede kennis van en inzicht in de landen, de culturen en de en samenleving waarin Arabisch wordt of werd gebruikt;
- Kennis van de geschiedenis van die landen.

Beschrijving van de eisen van de masterprogramma's

Binnen DGO bestaat overeenstemming over de volgende algemene eindtermen en -kwalificaties voor alle masters binnen het domein:

Kennis

Afgestudeerden

- beschikken over gespecialiseerde vak kennis en methodisch inzicht op een zodanig niveau, dat zij zich zelfstandig verder kunnen ontwikkelen in de door hen gekozen discipline specialisatie. Zij zijn in staat om zelfstandig onderzoek te doen.

Vaardigheden

Afgestudeerden

- beschikken over de technische en theoretische vaardigheden om op een zelfstandige en wetenschappelijke wijze bronnen en literatuur te verzamelen, te analyseren en te beoordelen met als doel op een creatieve wijze verklarende of inzichtelijke werkhypothesen te formuleren en te toetsen en daarmee een bijdrage te leveren aan relevante wetenschappelijke debatten;
- zijn in staat om te gaan met divers en weerbarstig bronnenmateriaal.
- zijn in staat tot reflectie op academisch niveau op religie in het algemeen en op de actuele situatie van godsdienstige gemeenschappen en individuen in hun historische en hedendaagse maatschappelijke context;
- zijn in staat een zelfstandig oordeel te vormen op het terrein van theologie en religiewetenschap;
- zijn in staat verworven kennis toe te passen op complexe vraagstukken rond theologie en/of religie;
- zijn in staat vakmatige inzichten en de resultaten van (eigen) wetenschappelijk onderzoek mondeling en schriftelijk te vertalen naar een breed publiek van specialisten en niet-specialisten, en deel te nemen aan het maatschappelijk debat.

Academische attitude

Studenten

- zijn bereid en in staat tot rekening houden met historische, methodische, maatschappelijke en ethische aspecten bij de wetenschappelijke oordeelsvorming over en analyse van complexe vraagstukken op het eigen vakgebied.

Afstemming op de arbeidsmarkt

- Afgestudeerden beschikken over voldoende van de genoemde vaardigheden om de academische beroepen of functies te kunnen vervullen waarvoor de betreffende masteropleiding opleidt. Hierbij kan men denken aan kerkelijke ambten en de functies van eerstegraads bevoegd leraar, geestelijk verzorger, consulent op het gebied van religie, en wetenschappelijk onderzoeker. Daarnaast is te denken aan andere academische beroepen, waarin duurzame kennisontwikkeling, -verwerving of -verwerking, bereidheid om nieuw en/of onontgonnen terrein te betreden en het dragen van verantwoordelijkheid samengaan. Complicerende factor is, dat de werkvelden waarin alumni werkzaam zijn, zo divers zijn dat het niet mogelijk is om daarvoor nadere opleidingskwalificaties te formuleren. Na het verwerven van een werkplek zoeken alumni doorgaans van daaruit meer toegespitste vorming.

Naast deze eindtermen en -kwalificaties die alle opleidingen gemeenschappelijk hebben, zijn er per opleiding additionele eindtermen.

Masteropleidingen die opleiden tot een ambt

De eisen ten aanzien van de theologische masteropleidingen die tevens opleiden tot een kerkelijke ambt, zijn door de meeste kerken expliciet geformuleerd en door de

onderwijsinstellingen direct of indirect overgenomen. De erkenning van de zijde van de protestantse kerk in Nederland en de rooms-katholieke kerk van de opleiding tot geestelijk verzorging is door hen nauw verbonden met de inhoud van de ambtsopleiding.

De protestantse kerk in Nederland stelt in ordinantie 13, artikel 1.4 van haar Kerkorde, dat de opleiding van haar predikanten in ieder geval omvat

- de uitleg en theologie van de Heilige Schrift
- de geschiedenis van de kerk, in het bijzonder de geschiedenis van de Reformatie en die van de kerken in Nederland
- de leer en het belijden van de kerk
- de ethiek
- de verhouding van de kerk tot andere kerken, godsdiensten en levensbeschouwingen
- de theorie en praktijk van ambt en gemeente
- het kerkrecht
- alsmede een tijdens de opleiding te volgen stage in een gemeente.

Diverse kleinere kerkgenootschappen hebben hun ambtsopleiding als inwonend seminarie/instituut ondergebracht bij een van de te visiteren instellingen, en hebben daarbij een overeenkomst gesloten waarbij ofwel een deel van de opleiding aan die instelling door eigen hoogleraren en universitair docenten wordt gegeven, ofwel aan die instelling deel uitmaakt van de eigen kerkelijke opleiding. Dit geldt bijvoorbeeld voor de baptisten, hersteld hervormden, nederlands-gereformeerden, oudkatholieken, remonstranten en vrij-evangelischen. Voor zover dit type kerkelijke opleidingen overheidssubsidie ontvangt, geeft de overheid die subsidie door via de universiteit aan welke zij zijn gevestigd, en stelt de overheid hierbij als voorwaarde dat deze universiteit voor de kwaliteitstoetsing zorg draagt. Voor zover dit type opleidingen niet door de overheid wordt gefinancierd, ziet de overheid ook niet toe op de kwaliteit. Daarom vallen deze opleidingen buiten de reguliere visitatie. De VUA kiest hier voor een andere lijn en beschouwt de aan de VUA gevestigde bekostigde opleidingen van de hersteld hervormde kerk, de doopsgezinde broederschap en de baptisten als regulier onderwijs; en laat deze dus mee visiteren.

De Tilburg School of Theology van de UvT en de Theologische Faculteit van de RU zijn bij de inrichting van hun opleidingen gebonden aan de apostolische constitutie *Sapientia Christiana* of *Ex Corde Ecclesiae*, die als kader dienen voor alle kerkelijk opgerichte en/of kerkelijk erkende katholieke theologische faculteiten ter wereld. Juist als kader laten zij ook de nodige ruimte voor concretisering die rekening houden met nationale wetgeving. Over de afstemming van de curricula op de kerkelijke documenten en de benoeming van docenten die een *mandatum docendi* behoeven voeren beide instellingen overleg met hun grootkanselier en/of hun *ordinarius loci*, en met de Congregatie voor Katholieke Educatie te Rome.

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de volgende eindtermen voor een driejarige master theologie:

- Afgestudeerden voldoen aan bovengenoemde algemene eindtermen en kwalificaties.
- Afgestudeerden beschikken over de eindtermen, vaardigheden en attitude die zij nodig hebben om toegelaten te worden tot het kerkelijk ambt waartoe de master opleidt, en om dit ambt met vrucht te kunnen vervullen. Deze kwalificaties verschillen van kerk tot kerk en daarmee ook van master tot master.

Naast deze eindtermen die alle opleidingen gemeenschappelijk hebben, zijn er per opleiding additionele eindtermen.

Masteropleidingen geestelijke verzorging

Op het gebied van krijgsmacht en justitie heeft de overheid bepaalde zendende instanties bevoegd verklaard; binnen het leger en justitiële inrichtingen worden alleen geestelijk verzorgers aangesteld die een binding met een dergelijke zendende instantie hebben. Op het gebied van zorginstellingen – die doorgaans als de werkgever optreden – worden er door de overheid geen beroepseisen geformuleerd. In de praktijk worden in de zorginstellingen geestelijke verzorgers met zeer uiteenlopende opleidingen zowel op WO-niveau als ook op HBO-niveau aangesteld, in veel gevallen met ambtsbevoegdheid, maar in toenemende mate ook zonder. De masteropleidingen die opleiden tot geestelijk verzorger bij zorginstellingen zijn door de Vereniging van Geestelijk Verzorgers bij Zorginstellingen geaccrediteerd aan de hand van een toetsingskader (<http://skgv.mijnregister.nl/files/Toetsingskader%20bij-%20en%20nascholing1.pdf>), en opgenomen in het register van geaccrediteerde opleidingen van de Stichting Kwaliteitsregister Geestelijk Verzorgers. Naast éénjarige opleidingen tot geestelijk verzorger bestaan er ook driejarige masteropleidingen die tevens opleiden tot een kerkelijk ambt en die voldoen aan de eerder genoemde kerkelijke eisen.

Met het oog op een bredere inzet in tal van andere organisaties biedt een enkele faculteit ook een éénjarige masteropleiding op het terrein van de geestelijke zorg in organisaties aan.

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de volgende eindtermen voor een master geestelijke verzorging:

- Afgestudeerden voldoen aan bovengenoemde algemene eindtermen en kwalificaties.
- Afgestudeerden beschikken over de kwalificaties die zij nodig hebben om toegelaten te worden tot de functie van geestelijk verzorger bij het leger of een justitiële inrichting, voldoen aan de eisen zoals gesteld in het toetsingskader van de VGVZ (<http://skgv.mijnregister.nl/files/Toetsingskader%20bij-%20en%20nascholing1.pdf>), of beschikken over gelijkwaardige kwalificaties.
- Afgestudeerden van een driejarige master geestelijke verzorging voldoen tevens aan de eindtermen die boven genoemd zijn bij masteropleidingen die opleiden tot een ambt.
- Naast deze eindtermen die alle opleidingen gemeenschappelijk hebben, zijn er per opleiding additionele eindtermen.

Educatieve masteropleidingen

Hoewel er (nog) geen wettelijke criteria voor de opleiding tot docent in het godsdienst-/levensbeschouwelijk onderwijs zijn geformuleerd, zijn er door humanistische, protestantse en rooms-katholieke beroepsverenigingen wel ‘profielen’ van de betreffende docent op de 1e en 2e graadsniveau opgesteld. Aan sommige universiteiten kan men via een minor in het bachelorprogramma een tweedegraads lesbevoegdheid verkrijgen. Er zijn twee varianten van de eerstegraads universitaire lerarenopleiding: een éénjarige educatieve master waartoe men kan worden toegelaten na voltooiing van een ander eenjarig masterprogramma binnen het religiedomein, en een tweejarig educatief masterprogramma, waarin de eenjarige universitaire lerarenopleiding wordt gecombineerd met eenjarig vakinhoudelijk verdiepingsprogramma op masterniveau. In beide gevallen maakt een onderwijsstage van 30 EC deel uit van het programma. Feitelijk duurt de masteropleiding tot leraar in beide gevallen twee jaar na de bachelor. Deze opleidingen zijn door de overheid bekostigd en er wordt studiefinanciering voor toegekend.

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de volgende eindtermen voor een educatieve masteropleiding:

- Afgestudeerden voldoen aan bovengenoemde algemene eindtermen en kwalificaties.

- Afgestudeerden beschikken over de pedagogische en didactische kwalificaties die in het Nederlandse onderwijsveld gebruikelijk zijn voor docenten met een eerstegraads lesbevoegdheid.

Educatieve masteropleidingen vallen buiten de in DGO-verband georganiseerde visitatieronde.

Overige masteropleidingen

De eisen voor de theologische masterprogramma's die voor meerdere beroepsvelden opleiden, verschillen per instelling en per studievariant.

Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties

Bacheloropleiding Theologie

a. Academische houding

- De student beschikt over intellectuele zelfstandigheid. Hij heeft een realistisch zicht op zijn eigen leerprogressie. Hij is in staat zijn eigen leren actief en gericht te sturen.
- De student beschikt over een wetenschappelijk en maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef met het oog op de latere beroepsuitoefening als theoloog.
- De student heeft een attitude die gekenmerkt wordt door nieuwsgierigheid, kritisch vermogen en creatieve oplossingsgerichtheid.

b. Intellectuele vermogens

- De student is in staat tot analyse en duiding van historische bronnen en hedendaagse contexten van het christendom.
- De student is in staat inzichten in historische bronnen en hedendaagse contexten in samenhang te brengen.
- De student is in staat dit samenhangende inzicht op theologische wijze toe te passen op vraagstukken uit de praktijk van kerk en samenleving.
- De student is in staat om verworven kennis en inzichten zelfstandig te beoordelen.

c. Vakwetenschappelijke kennis

- De student beschikt over een gedegen inzicht in de gecumuleerde kennis van de verschillende disciplines die onderdeel uitmaken van het curriculum.
- De student is bekend met de centrale concepten, methoden en belangrijke onderzoekstradities binnen de verschillende disciplines.
- De student beschikt over basiskennis van de onderscheiden methoden en technieken van theologisch onderzoek.
- De student is in staat deze vakwetenschappelijke kennis en methoden en technieken van theologisch onderzoek toe te passen op eenvoudige vraagstukken.

d. Praktisch-intellectuele vaardigheden

De student beschikt over een aantal algemene, niet disciplinegebonden vaardigheden die voor elke academicus in spe onontbeerlijk zijn. Hiervan geldt dat de inkomende student ze al op een basaal niveau beheerst. Deze vaardigheden kunnen met behulp van de zogeheten Dublin-descriptoren schematisch onderscheiden worden naar vier domeinen. Het gaat om algemene vaardigheden die betrekking hebben op:

- omgaan met kennis (reproducen, samenvatten van kennis, verbinden met bestaande kennis);
- het toepassen van kennis (ontsluiten van bronnen, analyseren, creatief verwerken);
- oordeelsvorming (argumenteren, oordeelsvorming, kritisch denken);
- communicatie (schriftelijk, mondeling, omgaan met ICT, samenwerken, organiseren).

e. Talen

- De student beschikt over voldoende kennis van de brontalen (Hebreeuws, Grieks en Latijn) om de theologische bronnen in de betreffende taal te kunnen bestuderen.
- De student is voorbereid op het functioneren binnen een internationale context. De student beschikt over voldoende Engelse taalvaardigheid om aan wetenschappelijk onderwijs dat in het Engels wordt aangeboden productief te participeren.

Masteropleiding Theologie

a. Academische houding

De afgestudeerde beschikt over intellectuele zelfstandigheid, een wetenschappelijk en maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef, een kritische instelling en de houding om kennis, inzichten, waarden en normen vanuit geloof, traditie, wetenschap en cultuur te integreren.

b. Algemene academische vaardigheden

De afgestudeerde beschikt over een analytisch, reflexief en probleemoplossend vermogen en over het vermogen tot integratie van kennis, benaderingswijzen en inzichten binnen het domein van de theologie. Hij kan de in de opleiding verworven kennis en inzichten op adequate wijze mondeling en schriftelijk overdragen. Hij kan zowel zelfstandig als in teamverband werken.

c. Vakwetenschappelijke kennis

De afgestudeerde beschikt over een grondige vertrouwdheid met de benaderingswijzen, grondslagen en een of meer gangbare methoden van een of meer bij de opleiding betrokken disciplines. Hij beschikt over een gespecialiseerde kennis met betrekking tot die disciplines en kan een probleemveld, behorend tot een van deze disciplines, (multidisciplinair) uitwerken. Hiervan wordt onder meer blijk gegeven in een Masterthesis.

d. Domeinspecifieke competenties

De domeinspecifieke vaardigheden zijn eigen aan het beroepsprofiel van een academisch gevormde pastorale en religieus-educatieve beroepskracht. Ze kunnen uiteengelegd worden in:

- *Hermeneutische en communicatieve competentie*

De hermeneutisch en communicatieve competentie stelt de afgestudeerde in staat om de christelijke geloofstraditie te verstaan en te vertolken in het licht van het levensverhaal van mensen en gemeenschappen in de huidige samenleving en cultuur. Deze competentie stelt de afgestudeerde bovendien

in staat het levensverhaal van mensen en gemeenschappen in de huidige samenleving en cultuur te verstaan en te vertolken in het licht van de christelijke geloofstraditie.

- *Mystagogische en spirituele competenties*

Met de verworven mystagogische en spirituele competenties is de afgestudeerde in staat de eigen persoon in te zetten om mensen en gemeenschappen te begeleiden bij hun zoektocht naar en vormgeving aan de zin van het leven en in te voeren in het Godsmysterie dat daarin schuil gaat.

- *Missionaire en diaconale competenties*

Met de missionaire en diaconale competenties is de afgestudeerde in staat om de christelijke traditie present te stellen in samenleving en cultuur met het oog op hun evangelisatie en verdergaande humanisering.

- *Professionele competenties*

De te verwerven professionele competenties maken de afgestudeerde op initiële wijze bekwaam om leiding te geven (aan vrijwilligers en parochianen), om besluiten te nemen, te motiveren en te communiceren, om samen te werken (in teams, met hoger geplaatsten en beoefenaren van andere disciplines), om beleidsmatig, procesmatig en projectmatig te werken, en om kritisch te reflecteren op het eigen handelen en geloof en werk te integreren.

Masterprogramma Christianity and Society

On completion of the program, students are expected to be able to:

- demonstrate knowledge of the crucial points of Christianity and the contemporary interaction of Christianity and society;
- demonstrate an understanding of the important questions that Christianity and society are struggling with;
- demonstrate dialogue skills and a scholarly attitude;
- apply their knowledge, understanding and problem solving abilities in new or unfamiliar environments within broader (or multidisciplinary) contexts related to their field of study;
- demonstrate skills to integrate knowledge, insights, values and standards originating from religion, traditions, science and culture;
- communicate their conclusions as well as the knowledge and rationale underpinning these, to specialist and non-specialist audiences in a clear and unambiguous way;
- undertake further study that may be largely self-directed.

Bijlage 4: Overzicht van de programma's

Bacheloropleiding Theologie

Samenstelling propedeutische fase

De propedeutische fase bestaat uit een deel talen (9 EC, zie onder) en voor het overige uit overzichten van en inleidingen in de belangrijkste theologische disciplines (51 EC), zodat zij representatief is voor de theologiestudie.

Bachelor 180

1 ^e semester	Grieks 1 (3) U10028	Theol werk- plaats I (3) U10029	Bijbelweten- schappen (6) U10030	Kerk- en theologiege- schiedenis (6) U10031	Geschiedenis van de filosofie (6) U10032	Religie- wetenschap (6) U10033
2 ^e semester	Grieks 2 (3) U10034	Hebr. 1 (3) U10035	Fundamen- tele theolo- gie en dog- matiek (6) U10036	Moraaltheo- logie en Spiritualiteit (6) U10037	Systematische filosofie (6) U10038	Praktische theologie (6) U10039

Bachelor 144

1 ^e semester	Grieks 1 (3) U10028	Theol werk- plaats I (3) U10029	Bijbelweten- schappen (6) U10030	Kerk- en theologiege- schiedenis (6) U10031
2 ^e semester	Grieks 2 (3) U10034	Hebr. 1 (3) U10035	Fundamen- tele theolo- gie en dog- matiek (6) U10036	Moraaltheo- logie en Spiritualiteit (6) U10037
3 ^e semester	Grieks 3 (3)	Hebr. 2 (3)	Geschiedenis van de filosofie (6) U10032	Religie- wetenschap (6) U10033
4 ^e semester	Latijn 1 (3)	Hebr. 3 (3)	Systema- tische filosofie (6) U10038	Praktische theologie (6) U10039

De vier grijze vakken behoren tot de postpropedeutische fase.

Samenstelling postpropedeutische fase

De postpropedeutische fase bestaat uit een deel talen (18 EC) en biedt verdieping per discipline. Voor de opleiding bachelor 180 omvat de verdieping 72 EC, voor de opleiding bachelor 144 gaat het om 66 EC. De cursussen worden roulerend aangeboden in Utrecht en Tilburg (jaar A in Utrecht, jaar B in Tilburg, etc.), op de talen en Judaïca na, die elk jaar op het

rooster staan. In de opleiding bachelor 144 wordt de cursus Nieuwe Testament: Handelingen en Brieven (naast de cursussen Latijn en Judaïca) elk jaar aangeboden.

Bachelorprogramma 180 EC

3 ^e semester	Grieks 3 (3) U10074	Hebr. 2 (3) U10075	rolcursus (2 x 33 = 66)	vrije keuze- ruimte (30)
4 ^e semester	Latijn 1 (3) U20023	Hebr. 3 (3) U10076		
5 ^e semester	Latijn 2 (3) U20047	Judaï- ca: inl. (3) U20025		
6 ^e semester	Latijn 3 (3) U20048	Judaï- ca: tekst- lez.(3) U20026		

Rolcursussen Jaar A:

3 ^e / 5 ^e semester	Nieuwe Testament: Synoptici en Johannes (6) U20031	Kerk- en theologie-geschiedenis: capita (6) U20033	Pa-tris-tiek (3) U20034	Gods. filosofie/met afys.(3) U20035
4 ^e / 6 ^e semester	Oude Testament: Tora en Profeten (6) U20037	Theologische godsleer en christologie (9) U20040		

Rolcursussen Jaar B:

3 ^e / 5 ^e semester	NT: Handelingen en Brieven (3) U20032	Wijs-gerige ethiek (3) U20043	Moraaltheologie: Theologische antropologie (6) U20039	Godsdienst-sociologie en -psychologie (6) U20027
4 ^e / 6 ^e semester	Liturgie (3) U20030	OT: Psalm-en (3) U20036	Kerk en Sacrament (6) U20029	Canoniek recht; inl. (3) U20024

Bachelorprogramma 144 EC

5 ^e semester	Latijn 2 (3) U20047	rolcursus (2 x 30 = 60)
6 ^e semester	Latijn 3 (3) U20048	
7 ^e semester	Judaïca: inleiding (3) U20025	
8 ^e semester	NT: Han- delingen en Brie- ven (3) U20032	

Rolcursussen Jaar A:

5 ^e / 7 ^e semester	Gods. filosofie / meta- fys. (3) U20035	Kerk- en theologie- geschiedenis: capita (6) U20033	Nieuwe Testament: Synoptici en Johannes (6) U20031
6 ^e / 8 ^e semester	Theologische godsleer en christologie (9) U20040		Oude Testament: Tora en Profeten (6) U20037

Rolcursussen Jaar B:

5 ^e / 7 ^e semester	Wijs- gerige ethiek (3) U20043	Moraaltheologie: Theologische antropologie (6) U20039	Godsdienst- sociologie en -psychologie (6) U20027	
6 ^e / 8 ^e semester	Kerk en sacrament (6) U20029	Cano-niek recht; inleiding (3) U20024	Litur- gie (3) U20030	OT: Psal- Men (3) U20036

Masteropleiding Theologie

De masteropleiding Theologie omvat de volgende onderdelen met de daarbij vermelde studielast:

semester	methoden en modellen van onderzoek (6) U40001	pastoraat en rel. educatie in laatmoderne context (6) U40002	concepten van zielzorg en religieuze educatie (6) U40003	hermeneutiek (6) U40004	kerk en ambt (6) U40005	R ¹
1						
2	theologische verdieping (6)	sacramenten en riten (6) U40010	theologische antropologie en kerkelijke sociale leer (6) U40011	christelijke c.q. katholieke identiteit (6) U40012	spiritualiteit en mystagogiek (6) U40013	
3	theologische verdieping (6)	stage (30)	stage	morele denkpatronen (6) U40019	uitstroomvak (6)	uitstroomvak (6)
4	uitstroomvak (6)	stage	stage	stage		
5	theologische verdieping (6)	thesis seminar U40024	thesis (30) U40023	uitstroomvak (6)	uitstroomvak (6)	
6	theologische verdieping (6)	thesis	thesis	thesis	leefregels (6) U40025	

De cursus Thesis seminar mag alleen gevolgd worden door studenten die de stage hebben gevolgd en alle cursussen van het eerste jaar van de opleiding met goed gevolg hebben afgelegd, op maximaal 6 EC na. De cursus Methoden en modellen van onderzoek moeten zij in elk geval met goed gevolg hebben afgelegd.

¹ R staat voor Rolcursus. In 2012-2013 wordt de cursus Morele denkpatronen aangeboden.

Theologische Verdieping
semester

1

methoden en modellen van onderzoek

U40001

2

Nieuwe
Testament 1

U20058 R²

wijsbegeerte 1

U20059 R

liturgie-
wetenschap 1

U40053 R

praktische
theologie

U40009 R

3

Oude
Testament 1

U20061 R

dogmatiek 1

U20062 R

kerkgeschiedenis
1

U20060 R

spiritualiteit

U40054 R

4

5

Oude
Testament 2
(c.q. judaïca)

U40050 R

dogmatiek 2

U40052 R

kerkgeschiedenis
2

U40008 R

moraaltheologi
e

U40055 R

6

Nieuwe
Testament 2
(c.q. judaïca)

U40006 R

wijsbegeerte 2

U40007 R

liturgie-
wetenschap 2
(c.q. patristiek)

UVT009 R

canoniek recht

UVT008 R

In de Theologische verdieping worden de volgende koppelingen van theologische disciplines aangeboden:

- Oude Testament en Nieuwe Testament, inclusief Judaïca;
- Dogmatiek en Wijsbegeerte;
- Liturgiewetenschap en Kerkgeschiedenis, inclusief Patristiek;
- Praktische theologie, Moraaltheologie, Spiritualiteit en Canoniek Recht.

Een student dient in elk geval Methoden en modellen van onderzoek en twee bijbehorende cursussen te volgen uit de bovengenoemde discipline-koppelingen. De overige twee cursussen kunnen ook buiten het bovenstaande aanbod gekozen worden. Hiervoor komen mastercursussen van andere faculteiten of universiteiten in aanmerking, die gerelateerd dienen te zijn aan de disciplinaire verdieping of aan het gekozen uitstroomprofiel.

Voor de opname van cursussen in de Theologische verdieping van buiten het bovenstaande aanbod behoeft de student goedkeuring van de Examencommissie.

² R staat voor Rolcursus. In 2012-2013 worden de cursussen uit semester 2 en 3 aangeboden.

Studenten die een canonicum baccalaureaat in de Sacra Theologia willen behalen, zijn verplicht de discipline-koppeling Wijsbegeerte en Dogmatiek als geheel te kiezen.

Uitstroomprofiel Parochiepastoraat

semester	3	theologische verdieping (6) R	stage (30) U40020	stage	morele denkpatronen (6) R	parochiepastoraat: systemische context (6) U40026	poimieniek en diaconiek (6) U40027
	4	riten, teksten, symbolen (6) U40030	stage	stage	stage		
5	theologische verdieping (6) R	thesis seminar	thesis (30)	gedragscodes en huwelijksrecht (6) U40029	parochie-catechese (6) U40028		
6	theologische verdieping (6) R	thesis	thesis	thesis	leefregels (6)		

Uitstroomprofiel Categorieel pastoraat

semester	3	theologische verdieping (6) R	stage (30)	stage	morele denkpatronen (6) R	categoriaal pastoraat: systemische context (6) U40031	poimieniek en diaconiek (6) 40027
	4	riten, teksten, symbolen (6) U40030	stage	stage	stage		
5	theologische verdieping (6) R	thesis seminar	thesis (30)	ethiek en canoniek recht (6) U40033	antropologie en psycho-pathologie (6) U40032		
6	theologische verdieping (6) R	thesis	thesis	thesis	leefregels (6)		

Uitstroomprofiel Religieuze educatie

semester						
3	godsdienst- didactiek en leerplan- ontwikkeling (6) U40036	stage (30)	stage	morele denkpatronen (6) R	godsdienst- en moraal- pedagogiek (6) U40035	evt. extra theologische verdieping (6)
4	historische catechetiek (6) U40037	stage	stage	stage	religieuze educatie: systemische context (6) U40034	
5	theologische verdieping (6) R	thesis seminar	thesis (30)	theologische verdieping (6) R	jongerencultuur en theologie (6) U40038	
6	theologische verdieping (6) R	thesis	thesis	thesis	leefregels (6)	

The program comprises three major sections: *Fundamentals*, *In dialogue with* and *In conclusion*.

I. Fundamentals (18 ECTS credits)

In this section, students are thoroughly introduced to the mutual influence of Christianity and society in past and present. This section consists of three compulsory courses:

- Sources and History of Christianity
- Christian Theology: Fundamental Issues and Contemporary Questions
- Christianity in World History and Contemporary Society

II. In Dialogue with (24 ECTS credits)

In this part of the program, courses focus on a specific area in which religion and society interact. In this section, students have to follow four courses. Students can exchange one of the four courses offered in the program for a Master-level course outside of the program.

- Christianity in Dialogue with Contemporary Politics, Government and Law
- Christianity in Dialogue with the Social and the Economic World
- Christianity in Dialogue with Modern Art and Science
- Christianity in Dialogue with the World Religions

III. In Conclusion (18 ECTS credits)

This section consists of two compulsory courses:

- Thesis Seminar (3 ECTS)
- Master's Thesis (15 ECTS credits)

Structure of the program

The program is conducted over one year full-time, with the option of part-time study conducted over two years, according to the following two schedules.

Full-time (one year)

Sem.					
1	Sources and History of Christianity (6) U40058	Christian Theology: Fundamental Issues and Contemporary Questions (6) U40059	Christianity in World History and Contemporary Society (6) U40060	Christianity in Dialogue with the Social and the Economic World (6) U40062	Christianity in Dialogue with the World Religions (6) U40064
2	Christianity in Dialogue with Contemporary Politics, Government and Law (6) U40061	Christianity in Dialogue with Modern Art and Science (6) U40063	Thesis Seminar (3)	MA Thesis (15)	

Part-time (two years)

Sem.			
1	Sources and History of Christianity (6) U40058	Christian Theology: Fundamental Issues and Contemporary Questions (6) U40059	Christianity in World History and Contemporary Society (6) U40060
2	Christianity in Dialogue with Contemporary Politics, Government and Law (6) U40061	Christianity in Dialogue with Modern Art and Science (6) U40063	
3	Christianity in Dialogue with the Social and the Economic World (6) U40062	Christianity in Dialogue with the World Religions (6) U40064	
4	Thesis Seminar (3)	MA Thesis (15)	

Bijlage 5: Schematisch overzicht van academische vaardigheden in cursussen (bacheloropleiding Theologie)

jaar	cursus	vaardigheid
1 sem 1	Theologische werkplaats	een gesprek voeren; discussie; discussietechniek schrijven essay/artikel/rapport waarbij 1. formele eisen opbouw 2. logica/consistentie 3. ict: tekstverwerking
	Inleiding Bijbelwetenschappen	schrijven essay/artikel/rapport waarbij 1. spelling 2. stijl 3. tekstopbouw
	Geschiedenis filosofie	mondelijke info weergeven [luisteren] zoeken en selecteren klassieke teksten filosofie internet
	Kerk- en theologiegeschiedenis	kritisch lezen zoekopdrachten in bibliotheek
	Religiewetenschap	spreken; presentatie; ict: PowerPoint
1 sem 2	Fund. Theologie en Dogmatiek	klassieke teksten lezen schriftelijke info weergeven [lezen]
	Moraaltheologie en Spir.	kennis / inzicht toepassen
	Systematische filosofie	argumentatie volgen en opzetten
	Praktische theologie	
A sem 1	NT: Synoptici en Johannes	klassieke teksten lezen
	Kerk- en theol. gesch. capita	vinden relevante historische bronnen – zoekopdrachten bibliografie en noten (systeem Trajecta)
	Godsdienstfil. / Metafysica	kennis van anderen problematiseren
A sem 2	OT: Tora en Profeten	klassieke teksten lezen selectie info van bibliotheek/internet (met bescheiden bibliotheekinstructie)
	Theol. godsleer en christologie	schrijven essay/artikel/rapport waarbij kritisch lezen / zelfkritiek; (eigen) kennis problematiseren > (onderzoeks)vragen relevante info verzamelen op internet
B sem 1	NT: Handelingen en Brieven	klassieke teksten lezen
	Moraal: Theol. antropologie	schrijven essay/artikel/rapport waarbij problemen oplossen; vraagstukken creatief uitwerken
	Wijsgerige ethiek	kritisch lezen / zelfkritiek; (eigen) kennis problematiseren > (onderzoeks)vragen
	Godsdienstsoc./- psychologie	bibliografie en noten (Sociale Wetenschappen) samenwerken (Godsdienstsociologie)

<i>B sem 2</i>	OT: Psalmen	klassieke teksten lezen presentatie voor niet-vakgenoten waarin kennis / inzicht populariseren
	Kerk en Sacrament	schrijven essay/artikel/rapport waarbij 1. onderzoeksvoorstel opstellen 2. kiezen methode van onderzoek
<i>AB s 2</i>	Judaïca tekstlezing	klassieke teksten lezen
	Tutoraat / studiecoördinatie	het eigen leren realistisch beoordelen het eigen leren gericht en actief sturen

Bijlage 6: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

Instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens

Bacheloropleiding Theologie

Vertrek bachelorstudenten (vwo instroom) na 1, 2 en 3 jaar (voltijdstudenten)

Cohort	Vertrek bachelorstudenten bij de opleiding				
	Omvang cohort	na 1 jaar	na 2 jaar	na 3 jaar	Selectiviteit van 1e jaar
	Absoluut	Percentage (cumulatief), wordt niet vermeld als het totaal kleiner dan 4 is			
07/ 08	6	33	67	67	50
08/ 09	5	20	20	*20	*100
09/ 10	4	25	*25		
10/ 11	2				

* voorlopige cijfers op peildatum 1-oktober

Vertrek bachelorstudenten (vwo instroom) na 1, 2 en 3 jaar (deeltijdstudenten)

Cohort	Vertrek bachelorstudenten bij de opleiding				
	Omvang cohort	na 1 jaar	na 2 jaar	na 3 jaar	Selectiviteit van 1e jaar
	Absoluut	Percentage (cumulatief), wordt niet vermeld als het totaal kleiner dan 4 is			
07/ 08	1				
08/ 09	0				
09/ 10	0				
10/ 11	1				

Bachelorrendement binnen opleiding van herinschrijvers na 1 jaar (vwo instroom) (voltijdstudenten)

Cohort	Omvang herins.	% van totale cohort	Bachelorrendement van herinschrijvers				
			na 3 jaar	na 4 jaar	na 5 jaar	na 6 jaar	> 6 jaar
	Absoluut	Percentage (cumulatief), wordt niet vermeld als het totaal kleiner dan 4 is					
07/ 08	4	67	25	50			
08/ 09	4	80	50				
09/ 10	3						
10/ 11	2						

Bachelorrendement binnen opleiding van herinschrijvers na 1 jaar (vwo instroom)
(deeltijdstudenten)

Cohort	Omvang	% van	Bachelorrendement van herinschrijvers				
			herins.	totale cohort	na 3 jaar	na 4 jaar	na 5 jaar
	Absoluut	Percentage (cumulatief), wordt niet vermeld als het totaal kleiner dan 4 is					
07/ 08	1						
08/ 09	0						
09/ 10	0						
10/ 11	0						

Bachelorrendement binnen opleiding van herinschrijvers na 1 jaar (totale instroom)
(deeltijdstudenten)

Cohort	Omvang	% van	Bachelorrendement van herinschrijvers				
			herins.	totale cohort	na 3 jaar	na 4 jaar	na 5 jaar
	Absoluut	Percentage (cumulatief), wordt niet vermeld als het totaal kleiner dan 4 is					
07/ 08	10	63	0	30			
08/ 09	8	89	0				
09/ 10	4	100					
10/ 11	5	63					

Masteropleiding Theologie

Rendement voltijdstudenten

Cohortjaar (=Kw01)	Cohort- grootte		Kw04	Kw08	Kw12	Kw16	Kw20
2007	5	Diploma's	0	1	3	4	4
		Heringeschreven	4	3	1	0	0
		Uitval	1	1	1	1	1
2008	0	Diploma's	0	0	0	0	
		Heringeschreven	0	0	0	0	
		Uitval	0	0	0	0	
2009	4	Diploma's	0	0	0		
		Heringeschreven	4	4	3		
		Uitval	0	0	1		
2010	4	Diploma's	0	0			
		Heringeschreven	4	4			
		Uitval	0	0			
2011	2	Diploma's	0				
		Heringeschreven	1				
		Uitval	1				

Rendement deeltijdstudenten

Cohortjaar (=Kw01)	Cohort- grootte		Kw04	Kw08	Kw12	Kw16	Kw20
2007	7	Diploma's	1	1	2	4	4
		Heringeschreven	3	4	3	1	1
		Uitval	3	2	2	2	2
2008	6	Diploma's	0	0	0	2	
		Heringeschreven	6	5	3	1	
		Uitval	0	1	3	3	
2009	11	Diploma's	0	1	2		
		Heringeschreven	9	6	4		
		Uitval	2	4	5		
2010	2	Diploma's	0	0			
		Heringeschreven	2	1			
		Uitval	0	1			
2011	7	Diploma's	0				
		Heringeschreven	7				
		Uitval	0				

Toelichting

Cohort: Het aantal studenten dat in een jaar voor het eerst bij een faculteit is ingeschreven voor een masteropleiding (ongeacht bekostigings-status en instroommaand, dus uitgebreider dan het cohort volgens 1-oktober-telling). Studenten afkomstig van een andere master- of

doctoraalopleiding worden niet meegeteld. Ook studenten die in dat eerste jaar zijn ingeschreven voor twee of meer masteropleidingen worden niet meegeteld in het cohort.

Diploma's: Het cumulatief aantal studenten van het cohort dat binnen x kwartalen na de startdatum van hun cohort een masterdiploma bij faculteit heeft behaald.

Ingeschreven: Het aantal studenten van het cohort dat ná x kwartalen na de startdatum van hun cohort nog geen masterdiploma bij faculteit heeft behaald, maar nog wel bij faculteit is ingeschreven.

Uitval: Het aantal studenten van het cohort dat ná x kwartalen na de startdatum van hun cohort geen masterdiploma bij faculteit heeft behaald, en ook niet meer bij faculteit is ingeschreven.

Rendement voltijdstudenten

Cohort (=Kw01)	Cohort- grootte		Kw04	Kw05	Kw06	Kw07	Kw08	Kw09
2010	4	Diploma's	0	2	3	3	3	3
		Heringeschreven	3	1	0	0	0	0
		Uitval	1	1	1	1	1	1
2011	6	Diploma's	4	4				
		Heringeschreven	2	2				
		Uitval	0	0				

Rendement deeltijdstudenten

Cohort (=Kw01)	Cohort- grootte		Kw04	Kw05	Kw06	Kw07	Kw08	Kw09
2010	0	Diploma's	0	0	0	0	0	0
		Heringeschreven	0	0	0	0	0	0
		Uitval	0	0	0	0	0	0
2011	3	Diploma's	0					
		Heringeschreven	3					
		Uitval	0					

Toelichting

Cohort: Het aantal studenten dat in een jaar voor het eerst bij een faculteit is ingeschreven voor een masteropleiding (ongeacht bekostigings-status en instroommaand, dus uitgebreider dan het cohort volgens 1-oktober-telling). Studenten afkomstig van een andere master- of doctoraalopleiding worden niet meegeteld. Ook studenten die in dat eerste jaar zijn ingeschreven voor twee of meer masteropleidingen worden niet meegeteld in het cohort.

Diploma's: Het cumulatief aantal studenten van het cohort dat binnen x kwartalen na de startdatum van hun cohort een masterdiploma bij faculteit heeft behaald.

Ingeschreven: Het aantal studenten van het cohort dat ná x kwartalen na de startdatum van hun cohort nog geen masterdiploma bij faculteit heeft behaald, maar nog wel bij faculteit is ingeschreven.

Uitval: Het aantal studenten van het cohort dat ná x kwartalen na de startdatum van hun cohort geen masterdiploma bij faculteit heeft behaald, en ook niet meer bij faculteit is ingeschreven.

Docentkwaliteit

	Docenten
MA	42
PhD	41
BKO	1
totaal	42

Toelichting

De universiteit heeft drie jaar geleden de Basis Kwalificatie Onderwijs ingevoerd voor nieuwe docenten. BKO-kandidaten krijgen vanuit de universiteit didactische scholing aangeboden die op hun specifieke situatie is toegesneden. Facultaire commissies beoordelen vervolgens op basis van een portfolio of een docent voor een BKO in aanmerking komt. Omdat de TST sinds de invoering van de BKO weinig verloop in het personeelsbestand heeft gekend, is er sinds de invoering slechts één BKO certificaat uitgereikt. De TST wil daarom de komende drie jaar ook zittende docenten vragen om een BKO te behalen.

Gerealiseerde docent-studentratio

In het academisch jaar 2011/2012 had de TST 140 ingeschreven studenten (voltijd- en deeltijd) en een vast staf van 29,0 fte. Per opleiding zijn de docent-studentratio's als volgt:

Bachelor Theologie: 14,0 student per fte onderwijsinzet (73 studenten, 5,2 fte onderwijsinzet)

Master Theologie: 9,6 student per fte onderwijsinzet (44 studenten, 4,58 fte onderwijsinzet)

Master C&S: 11,8 student per fte onderwijsinzet (13 studenten, 1,1 fte onderwijsinzet)

Gemiddeld aantal contacturen per fase van de studie

Bacheloropleiding Theologie

Jaar	Totaal aantal college-uren per jaar (incl minor)	Aantal collegeweken per jaar	Gemiddeld aantal college-uren per collegeweek
1	324	24	13,5
2	312	24	13
3	264	24	11

Masteropleiding Theologie

Jaar	Totaal aantal college-uren per jaar	Aantal collegeweken per jaar	Gemiddeld aantal college-uren per week
1	240	24	10
2	170	24	7,1
3	150	24	6,3

Masterprogramma Christianity and Society

Het aantal geprogrammeerde college-uren gedurende de duur van de voltijdopleiding is 270 uur. Aangezien de opleiding 24 weken college telt, komt het gemiddeld aantal college-uren per week op 11,25 uur.

Bijlage 7: Bezoekprogramma

Dinsdag 5 maart 2013

08.45	12.30	Voorbereidende vergadering (zelfevaluaties + scripties), inzien stukken + lunch
12.30	13.30	Inhoudelijk verantwoordelijken: <ul style="list-style-type: none">• Dr. Henk Schoot, vicedecaan onderwijs• Dr. Harm van Grol, coördinator Bacheloropleiding Theologie• Dr. Ton Meijers, coördinator Masteropleiding Theologie• Prof.dr. Marcel Poorthuis, coördinator Masteropleiding Christianity and Society• Prof.dr. Staf Hellemans, coördinator Masteropleiding Christianity and Society (tot september 2012)• Drs. Ada van der Velden-Westervelt, faculteitsdirecteur
13.30	14.15	Bachelorstudenten: <ul style="list-style-type: none">• Renée von der Fuhr (Tilburg)• Ramon Goosen (Utrecht)• Jacqueline van der Lee (Utrecht)• Roos Mulder (Utrecht)• Frits Schröder (Utrecht)• Andre van Steenstraeten (Utrecht)
14.15	15.45	Masterstudenten Theologie en Christianity and Society: <ul style="list-style-type: none">• Isabelle Dufaux (Christianity and Society)• Diederik Duzijn (Theologie)• Marieke Feuth (Theologie)• Steven de Jager (Christianity and Society)• Jos Kauw (Theologie)• Laura de Vries (Theologie)
15.45	16.15	Pauze + tussentijdse evaluatie
16.15	17.00	Alumni: <ul style="list-style-type: none">• Anton ten Klooster MA (Theologie)• Roshnee Ossewaarde-Lowtoo MA (Theologie)• Vitaliy Proshak MA (MaCS)• Wouter de Paepe MA (Theologie)• Mirjam Spruijt MA (Theologie)• Patrick Weidemann MA (Theologie)
17.00	17.45	Spreekuur / vergadering commissie

Woensdag 6 maart

8.45	9.45	Docenten: <ul style="list-style-type: none"> • Dr. Toke Elshof • Prof.dr. Paul van Geest • Prof.dr. Staf Hellemans • Prof.dr. Bart Koet • Drs. Sjaak Körver • Dr. Willem Marie Speelman
9.45	10.45	Examencommissie + studieadviseur: <ul style="list-style-type: none"> • Prof.dr. Gerard Rouwhorst, voorzitter Examencommissie • Dr. Kees de Groot, lid Examencommissie • Dr. Jos Pieper, lid Examencommissie • Dr. Jack de Mooij, secretaris Examencommissie • Drs. Mariëlle Snijder, studieadviseur
10.45	11.15	Pauze + tussentijdse evaluatie
11.15	12.15	Opleidingscommissie: <ul style="list-style-type: none"> • Prof.dr.ing. René Munnik, voorzitter • Dr. Harm Goris, docentlid • Dr. Archibald van Wieringen, docentlid • Andrew de Vries, studentlid • Yvette Zeinstra, studentlid • (Marianne Sedee, studentlid: afwezig wegens buitenlands studiejaar) • (Ezra Delahaije, studentlid: afwezig wegens lidmaatschap visitatiecommissie)
12.15	13.45	Lunch + vergaderen commissie
13.45	14.30	Management: <ul style="list-style-type: none"> • Prof.dr. Peter Jonkers, decaan • Dr. Henk Schoot, vicedecaan onderwijs • Dr. Harm van Grol, coördinator Bacheloropleiding Theologie • Dr. Ton Meijers, coördinator Masteropleiding Theologie • Prof.dr. Marcel Poorthuis, coördinator Masteropleiding Christianity and Society • Drs. Ada van der Velden-Westervelt, faculteitsdirecteur
14.30	16.15	Vergadering commissie, opstellen bevindingen
16.30	16.45	Openbare presentatie voorlopige bevindingen, op eerste verdieping Nieuwegracht 61, uitlopend in borrel

Bijlage 8: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten

Voor het bezoek heeft de commissie de afstudeerscripties bestudeerd van de studenten met de volgende studentnummers:

Bacheloropleiding Theologie

770268	213563	487930
163094	304461	508636
102044	955639	649019
474111	783491	105287
869434	257102	492721
135279	689932	401319
127446	326899	855239
492896	381067	
970119	604503	

Masteropleiding Theologie

	946323	121332
538969	837419	978047
703544	924370	119168
220012	800396	538004
276093	223445	
610112	856421	

Masterprogramma Christianity and Society

956582	744895	213563
188143	687360	77006
695339	595849	

Tijdens het bezoek heeft de commissie onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels als *hard copies* en deels via de elektronische leeromgeving):

- Studiemateriaal: handboeken en syllabi, readers, studiehandleidingen;
- Voorbeelden van werkstukken en opdrachten van studenten;
- Scriptiereglementen en -procedures;
- Tentamen- en examenreglement;
- Toetsmaterialen;
- Recente verslagen Opleidingsadviescommissie en Examencommissie;
- Vakevaluaties en samenvattingen daarvan voor beide opleidingen;
- Alumni-enquête;
- Materiaal over de studievereniging;
- Jaarverslagen, facultaire sociale jaarverslagen;
- Voorlichtingsmateriaal.

Van een aantal vakken heeft de commissie expliciet al het beschikbare materiaal opgevraagd en bekeken:

Bacheloropleiding Theologie

- Latijn 3
- Geschiedenis van de filosofie
- Moraaltheologie & spiritualiteit
- Patristiek
- Godsdienstsociologie en -psychologie
- Dogmatiek: natuur, zonde en genade
- Levensinrichting
- Wereldgodsdiensten in het onderwijs
- Educatieve stage 3

Masteropleiding Theologie

- Methoden en modellen
- Hermeneutiek
- Oude Testament 2
- Spiritualiteit
- Riten, teksten, symbolen
- Gedragcodes en huwelijksrecht
- Ethiek en canoniek recht
- Stage categoriaal pastoraat

Masterprogramma Christianity and Society

- Sources and History of Christianity
- Modern Art and Science
- the World Religions
- Thesis Seminar

Bijlage 9: Onafhankelijkheidsverklaringen

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Diëke Hutsebark

PRIVÉ ADRES: Kraakman 14
B-3993 Nienburgen
België

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Theologie & Religiewetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

UV, UvT, UL, TUA, RUG,
RU, TUZK, VU, PThU

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOFENAAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVOEDEN;

1

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Leiden DATUM: 27.03.2013

HANDTEKENING:

2

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Hans-Georg Ziebertz

PRIVÉ ADRES: Fasanenstr 50
10719 Berlin
Duitsland

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Theologie & Religiewetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

UvT, TUA, TUZK

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOFENAAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVOEDEN;

1

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Tilburg DATUM: 5 maart 2013

HANDTEKENING:

2

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Eibert TigelaarPRIVÉ ADRES: Memoelaan 3
6226 DS
Maarick

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Dr Theologie & Religiewetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

U.T, UL, TUA, RUG, VU,
PTHU

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden kunnen beïnvloeden;

1

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSpraak OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Leiden DATUM: 27.03.2013

HANDTEKENING:

E. Tigelaar

2

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: M.B. PraegerPRIVÉ ADRES: Spinkuissteeg 5-A
1022 CJ Amsterdam

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Theologie, Religie Studies

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Uu, WU, RU, RC

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden kunnen beïnvloeden;

1

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSpraak OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Amsterdam DATUM: 20-11-2012

HANDTEKENING:

M.B. Praeger

2

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING
 INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Kiki Baangaard
 PRIVÉ ADRES: Schievink 23
1082 JC Amsterdam

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:
Theologie & Religiewetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:
UW, UvT, W, RUG, RU

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN.

1

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HET GEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Geoningen DATUM: 18.04.2013

HANDTEKENING:

2

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING
 INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Kees-Jan van Klaveren
 PRIVÉ ADRES: Beukelodijk 205B
3022 DH Rotterdam

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:
Theologie & Religiewetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:
UvT, RU

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN.

1

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HET GEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Utrecht DATUM: 14.05.2013

HANDTEKENING:

2